

Aalto-yliopisto
Kauppakorkeakoulu

Virtuaalivaluuttojen tuloverotus

Olennaiset verokysymykset ja vero-ongelmat

Yritysjuridiikka

Maisterin tutkinnon tutkielma

Sakari Suonpää

2017

Tekijä Sakari Ensio Suonpää

Työn nimi Virtuaalivaluuttojen tuloverotus: olennaiset verokysymykset ja vero-ongelmat

Tutkinto Kauppatieteiden maisteri

Koulutusohjelma Yritys juridiikka

Työn ohjaaja(t) Tomi Viitala

Hyväksymisvuosi 2017

Sivumäärä 61

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Kansallisten valuuttojen rinnalle on ilmestynyt sähköiseksi rahaksi luonnehdittuja virtuaalivaluuttoja, joita käytetään pienissä määrin vaihdannan välineenä sekä myös sijoituskohteena. Tunnetuin virtuaalivaluutta on Bitcoin, joka omaa suurimman markkinaosuu- den virtuaalivaluuttojen kesken. Virtuaalivaluutat pohjautuvat lohkoketjun ja louhinnan käsitteiden ympärille, jotka ovat olleet laajalti teknistieteellisen tutkimuksen kohteena.

Virtuaalivaluuttojen tuloverotus on puolestaan vain vähän tutkittu aihe. Niiden verotukseen liittyy useita kysymyksiä, jotka perustuvat louhintatuloihin, luovutusvoittoihin sekä menetyksiin. Verokysymysten tutkiminen on ajankohtaista, koska tuloverolaki ei omaa nimenomaisia säädöksiä virtuaalivaluuttojen verotuksesta, eikä oikeuskäytäntöä ole muodostunut. Verotuskäytännön osaamiseksi verovelvolliset ovat joutuneet tukeutumaan Verohallinnon ohjeeseen virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta.

Verohallinnon ohje ei kuitenkaan ole tyhjentävä, vaan puutteellisuuksia on havaittu muun muassa louhintakulujen vähennyskelpoisuuden sekä välillisen sijoittamisen vero-kohtelussa. Sijoittamiseen ja tulonhankkimistoimintaan liittyvät myös menetyksen riskit, jotka koskevat yhtä lailla virtuaalivaluuttoja. Jo tähän mennessä on tapahtunut mittavia menetystapauksia virtuaalivaluutoissa, muun muassa pyramidipelien ja hakkerointi-iskujen seurauksena. Toisin sanoen virtuaalivaluutoissa voi realisoitua menetyksiä muusta kuin pelkästä arvonlaskusta johtuen. Tuloverolain mukaisten menetysten vähennyskelpoisuudessa on tulkintaongelma vakiintuneen verotuskäytännön ja ratkaisun KHO: 2014:21 eroavaisuuksien vuoksi.

Tutkimus käsittelee virtuaalivaluuttojen tuloverokysymyksiä sekä menetyksistä koituvia vero-ongelmia oikeusdogmaattisella tutkimusotteella. Vastauksia tutkimusongelmaan haetaan oikeuslähdeopin eri tasoilta. Tutkimuksen tavoitteena on havainnollistaa perusteet virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta sekä antaa vastauksia niihin seikkoihin, joita Verohallinnon ohje jättää kertomatta.

Avainsanat virtuaalivaluutta, Bitcoin, tuloverolaki, louhinta, luovutus, menetys

Author	Sakari Ensio Suonpää	
Title of thesis	Income taxation of cryptocurrencies: essential tax issues and problems	
Degree	Master of Science in Economics and Business Administration	
Degree programme	Business Law	
Thesis advisor(s)	Tomi Viitala	
Year of approval	Number of pages	Language
2017	61	Finnish

Abstract

Beside national currencies there has appeared cryptocurrencies (also described as "electrical money") that already are used for some purchases and also as an investment. The most popular cryptocurrency is Bitcoin, which has the majority of the market share between cryptocurrencies. Cryptocurrencies are based around the concepts of blockchain and mining, which already have been under technical-scientific research.

However, the taxation of cryptocurrencies is only slightly researched. There's many questions related to their taxation that are based on mining income, capital gains and losses. It's burning to investigate those issues, because Finnish Income Tax Act doesn't involve particular legislation of the taxation of cryptocurrencies, also there isn't legal praxis. To master the tax practices, taxpayers only support has been a guideline about the taxation of cryptocurrencies published by Finnish Tax Administration.

The guideline from Finnish Tax Administration isn't comprehensive anyway, but there has been deficiency e.g. about the deductibility of mining costs and the taxation of indirect investing. So far there has happened significant losses with cryptocurrencies, that are consequence of Ponzi-schemes and hack attacks. In other words, losses can be realized also in other ways than due to shrinkage of a cryptocurrency. There is an interpretation problem with loss deductibility that are in accordance with Income Tax Act, because of customary tax practices and the judgement of Supreme Administrative Court 2014:21.

This research covers the tax questions of cryptocurrencies and the tax problems due to losses with law-dogmatic research method. Answers to the research problem are searched from different sources of law. The goal for this research is to illustrate the basics of cryptocurrency-taxation and give answers to those matters that the guideline from Finnish Tax Administration doesn't tell.

Keywords cryptocurrency, Bitcoin, income taxation, mining, disposition, loss

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	
Abstract	
Sisällysluettelo	IV
Lyhenteet.....	V
1 Johdanto	1
1.1 Tutkimusongelma	2
1.2 Tutkimuksen rajaus	3
1.3 Tutkimusmenetelmät ja lähdeaineisto.....	4
1.4 Tutkimuksen tavoitteet ja rakenne.....	5
2 Virtuaalivaluutat.....	7
2.1 Tekninen näkökulma	8
2.2 Arvonmuodostuminen	10
2.3 Lainsäädännölliset näkemykset	12
3 Verotus	14
3.1 Louhinta.....	16
3.1.1 Louhintatulot katsotaan ansiotuloksi.....	16
3.1.2 Tulonhankkimismenojen vähennyskelpoisuus	18
3.2 Luovutus	20
3.2.1 Luovutusten lähtökohdat.....	22
3.2.2 Hankintameno	23
3.2.3 Realisoituminen	24
3.2.4 Luovutusjärjestys	25
3.2.5 Tappiot	27
3.2.6 Ilmoitusvelvollisuus	30
3.3 Menetykset	34
3.3.1 Meno vai menetys?	35
3.3.2 Pyramidipelit ja verotuksen oikaisu.....	38
3.3.3 Virtuaalivaluutat ja haittaohjelmat.....	44
3.3.4 Pörssihakkeroinnit.....	46
4 Pohdinta	48
5 Johtopäätökset.....	60
Lähdeluettelo.....	VI
Kuva 1. Bitcoinin kurssikehitys 2009-2017 (Blockchain.info, 2017)	12

Lyhenteet

AML	Arvopaperimarkkinalaki
EKP	Euroopan keskuspankki
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta
HE	Hallituksen esitys
HelHO	Helsingin hovioikeus
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
KKV	Kilpailu- ja kuluttajavirasto
KRP	Keskusrikospoliisi
MVL	Maatilatalouden tuloverolaki
RahKL	Laki kaupankäynnistä rahoitusvälineillä
RL	Rikoslaki
SipaL	Sijoituspalvelulaki
TVL	Tuloverolaki
VML	Laki verotusmenettelystä
Ään.	Äänestys

1 Johdanto

Virtuaalivaluutat (myös ”kryptovaluutat tai digitaaliset valuutat”) ovat uusi digitaalinen valuutan muoto, joille on muodostunut tähän mennessä ainakin kaksi ilmeistä käyttötapaa; niihin sijoittaminen sekä maksukäyttö hyödykkeiden tai palveluiden hankinnassa. Virtuaalivaluutat ovat saaneet maailmanlaajuista huomiota vuonna 2009 ilmestyneen Bitcoin-nimisen virtuaalivaluutan johdosta. Virtuaalivaluuttojen olennaisin ero perinteiseen paperirahaan verrattuna on se, että ne eivät ole minkään valtion keskuspankin liikkeeseen laskemia, vaan kyseessä on täysin erillinen valuuttajärjestelmä. Virtuaalivaluuttojen erityisominaisuus on se, että rahansiirto on mahdollista ilman kolmatta osapuolta (esimerkiksi pankkia). Välikäsien puuttumisen vuoksi siirtokustannukset ovat pienemmät kuin perinteisillä valuutoilla.

Teknisesti virtuaalivaluutoissa on kaksi tärkeää peruskäsitettä. Virtuaalivaluutat käyttävät niin kutsuttua lohkoketju-menetelmää (blockchain). Lohkoketju on rakenne, joka sisältää kaikki vertaisverkossa tehdyt rahansiirrot ja estää rahan väärentämisen. Jälkimmäistä käsitettä kutsutaan louhimiseksi (mining). Louhimisen käsitettä käytetään virtuaalivaluuttojen yhteydessä, joka viittaa valuutan syntyprosessiin. Louhinta perustuu lohkojen ratkaisemiseen laskemalla, jolloin ratkaistun lohkon jatkoksi lasketaan uutta lohkoa.

Tutkimuksessa käsitellään virtuaalivaluuttojen tuloverotuksen olennaisimpia verokysymyksiä ja ongelmatapauksia. Virtuaalivaluuttojen verotusta on tutkittu Suomen tasolla vain vähän, vaikka virtuaalivaluutat ovat maailmanlaajuinen ilmiö. Tutkimuksessa perehdytään luonnollisen henkilön tuloverokysymyksiin Suomen verotuksessa. Virtuaalivaluuttojen tuloverotuksessa on olemassa lukuisia tutkimattomia verokysymyksiä, joiden tutkiminen on perusteltua. Tutkimuksen ajankohtaisuutta lisää myös se, ettei tuloveroissa ole nimenomaisia säännöksiä virtuaalivaluuttojen verotuksesta. Verotuskäytännön hahmottamiseksi verovelvollisten on täytynyt tukeutua Verohallinnon vuonna 2013 julkaisemaan ohjeeseen virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta (A83/200/2013). Kyseinen ohje käsittää muun muassa virtuaalivaluutan ansio- sekä pääomatuloverotukseen liittyviä ohjeita.

Virtuaalivaluuttojen kehitys ja käyttö ovat kasvuvaiheessa. Sama pätee myös lainsäädäntöön; EU-tasolla on vasta suunniteltu direktiivi uudistuksia. Virtuaalivaluuttoihin liittyvän

EU-lainsäädännön uudistuksien fokus ei kuitenkaan ole ollut verotuksessa, vaan rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisessä. Virtuaalivaluutan käyttäjien keskuudessa on havaittu useita verotuksellisia kysymyksiä, jotka ovat liittyneet erityisesti virtuaalivaluuttojen luovutusten tai louhintatulojen verotuskäytäntöön. Tuloverokysymysten tulkinnaassa on huomioitava poikkeuksellisella tavalla myös käytännön näkökulmia, esimerkiksi louhinnassa käytettävän sähkön vähennyskelpoisuuden näyttökysymykset.

Virtuaalivaluuttoja on maailmassa satoja, jotka ovat usein ponnistaneet Bitcoinin haastajina. Virtuaalivaluuttojen markkinaosuudet jakautuvat siten (Q1/2017), että Bitcoinin markkinaosuus on noin 80 prosenttia ja loput 20 prosenttia jakautuu pääasiassa Ethereumin ja Litecoinin kesken. Lukuisten valuuttojen ja sijoitusmahdollisuuksien seassa on havaittu lainvastaisia rahankeräysmenetelmiä, joiden yleisimpiä ilmentymiä sekä vero-ongelmia käydään tutkimuksessa läpi.

1.1 Tutkimusongelma

Tutkimus on saanut alkunsa siksi, koska virtuaalivaluutat ovat ilmiönä uusi ja nopeasti kehittyvä. Uusissa ilmiöissä löytyy tutkimusaiheita useilta eri osa-alueilta. Virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta on aiempaa tutkimusta vain vähän, jolloin tuloverokysymykseen on perusteltua syventyä. Verokysymysten merkittävyyttä tutkimuskohteena lisää se, että Bitcoinia on jo pienissä määrin mahdollista käyttää maksuvälineenä hyödykkeiden ja palveluiden hankinnassa. Mikäli virtuaalivaluutat tulevaisuudessa yleistyvät maksuvälineenä tai muutoin kasvattavat suosiotaan, on syytä olla tietoinen niiden verotuskäytännöstä. Yksittäiset virtuaalivaluutan käyttäjät ovatkin saaneet Verohallinnon selvityspyynnöjä virtuaalivaluutan käytöstä.

Tutkimuksen pääongelmana on havainnollistaa virtuaalivaluuttojen tuloverotuksen keskeisimmät asiat sekä sääntelyn puutteesta aiheutuvat vero-ongelmat. Tarkoituksena on havainnollistaa virtuaalivaluuttojen verotuskäytäntöä ja antaa esimerkkejä siitä, millaisia vero-ongelmia käyttäjille voi tulla esimerkiksi menetytapauksissa. Tutkimuksessa vastataan sellaisiin kysymyksiin, joihin Verohallinnon ohje (A83/200/2013) ei anna tietoa. Tutkimusongelman valintaa voidaan perustella sillä, että voimassa oleva Verohallinnon ohje on vuodelta 2013. Lisäksi tuloverolaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä virtuaalivaluuttojen verotuksesta eikä oikeuskäytäntöä ole kehittynyt. Siksi on todennäköistä, että

virtuaalivaluuttojen verotuskäytäntö on osalle käyttäjistä vaikeasti tulkittava asia, jolloin verotuksen osaaminen on puutteellista. Siksi on perusteltua selvittää asioita tuloverolaki, verrattavaa oikeuskäytäntöä sekä verotuskäytäntöä tulkiten.

Tutkimusongelman ratkaisemisella tuotetaan virtuaalivaluutoista kiinnostuneille tärkeää tietoa verotuksesta. Pohdinnan ja johtopäätösten avulla tuotetaan sellaista tietoa, jota ei suoraan voida lainsäädännöstä, hallituksen esityksistä, oikeustapauksista tai virallisohjeista suoraan tulkita. Tutkimuksen pääongelma liittyy luonnollisten henkilöiden tuloverotukseen.

1.2 Tutkimuksen rajaus

Tutkimuksessa keskitytään luonnollisen henkilön tuloverotukseen. Virtuaalivaluutat eivät ole tähän mennessä kovin yleinen maksutapa Suomessa, jonka vuoksi luonnollisten henkilöiden tuloverokysymykset nousevat esille useammin kuin elinkeinotulon verottaminen. Sen vuoksi olennaisimmat verokysymykset ja –ongelmat koskevat nimenomaan luonnollista henkilöä. Elinkeinoverotusta käsitellään tutkimuksessa vain yksittäistapauksissa, joissa havainnollistetaan elinkeinoverolain sekä tuloverolain eroavaisuuksia. Tutkimuksen pääongelman liittyessä luonnollisten henkilöiden tuloverotukseen, on perusteltua rajata elinkeinoverotus tutkimuksen ulkopuolelle, lukuun ottamatta edellä mainittuja poikkeuksia. Arvonlisäverotus on olennaisempaa yritysten kuin yksityishenkilöiden osalta, jonka johdosta arvonlisäverotuksen verokysymyksiä ei käsitellä tutkimuksessa.

Tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu myös kansainvälisen verotuksen näkökulmat. Tämän tutkimuksen tulokset ovat kohdistettu Suomessa yleisesti verovelvollisille, jolloin tutkimuksen keskeisimmät verokysymykset liittyvät kotimaisen verolainsäädännön tulkintaan. Tarkan rajauksen tarkoituksena on tutkia kotimaista tuloverolakia syvällisesti. Virtuaalivaluuttojen kansainvälisen verotuksen tutkimus on kuitenkin erillisenä tutkimusaiheena tärkeä.

Virtuaalivaluutoista Bitcoin on katsottu ylivoimaisesti yleisimmäksi ja käytetyimmäksi virtuaalivaluutaksi¹. Näkemystä puoltaa esimerkiksi Bitcoinin ylivoimainen markkinaosuus sekä Tukholman Nasdaq-pörssissä oleva Bitcoin-sertifikaatti (Bitcoin XBT), joka

¹ Järvinen 2017 & Brade 2017

indikoi valuutan suosiosta. Tutkimuksen tarkoituksena on kuitenkin antaa näkemyksiä virtuaalivaluuttojen verokysymyksiin yleisellä tasolla, ei pelkästään Bitcoinin rajaten. Verotuskäytännössä eri virtuaalivaluutoilla ei ole sellaista merkitystä, joka loisi verotuksellisia eroja niiden välille. Nykykäytännön mukaan myöskään valuuttojen teknisten ominaisuuksien eroavaisuuksien ei katsota vaikuttavan verotuskäytäntöön. Perusteluina edellä mainitulle on se, että Verohallinnon ohje virtuaalivaluuttojen verotuksesta (A83/200/2013) käsittelee virtuaalivaluuttojen verotusta yleisesti, vaikka esimerkeissä käytetäänkin Bitcoinia. Tämän tutkimuksen esimerkkitapaukset ammennetaan suurimaksi osaksi Bitcoinista, koska siihen on ylivoimaisesti eniten saatavilla lähdetietoa.

1.3 Tutkimusmenetelmät ja lähdeaineisto

Tutkimus toteutetaan oikeusdogmaattisena tutkimuksena, joka tarkoittaa olemassa olevan oikeuden sisällön tutkimista. Tässä tutkimuksessa lainsäädännön, oikeuskäytännön sekä virallistiedon sisältöä tullaan rinnastamaan tutkimuksessa esiin nouseviin ilmiöihin ja kynnyskysymyksiin. Oikeusdogmaattisen tutkimustavan avulla arvioidaan nykyisen verotuskäytännön toimivuutta virtuaalivaluuttojen tuloverotuksessa. Tutkimuksessa nostetaan esille verotuskäytännön mahdolliset ongelmat, joita virtuaalivaluutan käyttäjä saattaa kohdata.

Systematisointi on osa tämän tutkimuksen toteuttamista. Lainopillinen systematisointi viittaa tässä tutkimuksessa verolainsäädännön tulkintaan sekä oikeusperiaatteiden hahmottamiseen. Tutkimus noudattelee ”de lege ferenda”-periaatetta, jolloin tutkimuksen tarkoituksena on vastata siihen, tulisiko virtuaalivaluuttoja koskevaa lainsäädäntöä tai verotuskäytäntöä kehittää jollain tavalla.

Lähdeopillisen kokonaisuuden hyödyntämisestä vaikeuttaa se, että virtuaalivaluuttoja koskeva lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö ovat kehittymättömiä. Tällöin tutkimusongelmaan on haettava ratkaisua rinnastettavan oikeuskäytännön sekä tuloverolakia käsittelevän oikeuskirjallisuuden tulkinnalla. Oikeuskäytännön tulkinta on erityisessä asemassa menestysten verokohtelun tulkinnassa ja johtopäätösten muodostamisessa. Oikeuskirjallisuudesta haetaan laajempaa näkemystä luonnollisen henkilön verotukseen, koska vakiintuneessa oikeuskirjallisuudessa esitetään asioita kuvaavammalla tavalla kuin laissa.

Tutkimuksessa on myös tulkittava Verohallinnon antamia ohjeita. Verohallinnon ohje virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta on keskeisessä asemassa siksi, koska se on käytännössä ainut verovelvollisten tietolähde virtuaalivaluuttojen verotukseen. Ohje virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta jättää tulkinnanvaraa tiettyjä asioita koskien (esimerkiksi louhinnasta tehtäviin vähennyksiin sekä Bitcoin-sertifikaatin verotukseen), jonka vuoksi tutkimuksessa on käytetty asiantuntijahaastatteluita käytännön ongelmien hahmottamiseksi.

1.4 Tutkimuksen tavoitteet ja rakenne

Tutkimuksen toinen kappale käsittelee virtuaalivaluuttoja yleisestä näkökulmasta. Kappaleessa kerrotaan mitä virtuaalivaluutat ovat, mikä niiden käyttötarkoitus on ja havainnollistetaan tekniset ominaisuudet. Teknisistä ominaisuuksista (lohkoketju, louhinta) on olemassa omia erillisiä tutkimuksia, joten tässä tutkimuksessa on perusteltua käsitellä niitä vain sen verran, kuin on verotuksen kannalta tarpeellista. Teknisten ominaisuuksien lisäksi toisessa kappaleessa keskitytään virtuaalivaluuttojen arvon muodostumiseen ja arvonvaihteluun liittyviin tekijöihin. Esimerkkinä käsitellään Bitcoinin arvonvaihtelua, joka on ollut ajoittain voimakas. Lopuksi toisessa kappaleessa käsitellään erilaisia lainsäädännöllisiä näkemyksiä virtuaalivaluutoista, joita ovat antaneet muun muassa Euroopan keskuspankki sekä Euroopan komissio.

Kolmas kappale on tutkimuksen tärkein kappale – fokus on virtuaalivaluuttojen tuloverotuksessa. Virtuaalivaluutoista saatua tuloa voidaan pitää ansio- tai pääomatulona riippuen siitä, onko se hankittu louhimalla vai suoraan ostamalla. Kappaleen tarkoituksena on havainnollistaa se, miten virtuaalivaluuttoja verotetaan ja nostaa esiin erityiset verotukselliset huomiot. Virtuaalivaluuttojen verokysymysten erityispiirteitä ovat niiden teknisten ominaisuuksien vaikutus (esimerkiksi ilmoittamisvelvollisuuden valvonnassa), ajoittainen voimakas arvonvaihtelu sekä lainsäädännön ja oikeuskäytännön puuttuminen.

Kolmas kappale jakautuu kolmeen alaosiin, jossa sovelletaan valuuttojen elinkaariajattelun mallia; louhinta, luovutus, ja menetykset. Louhinnan verotuksessa pääpaino on tulon muodostumisessa, sen vallintaan saamisessa sekä vähennyskelpoisuuden arvioinnissa. Luovutuksissa keskitytään realisoitumiskysymyksiin, valuuttojen arvonnousun ve-

rokohteluun, luovutusjärjestykseen, tappioiden vähennyskelpoisuuteen sekä luovutusvoittoverosäännösten soveltuvuuteen. Menetyksiä käsittelevä kappale puolestaan kuvaillee sitä, millaisilla eri tavoilla virtuaalivaluutoissa voi syntyä menetyksiä.

Menetyksistä kertova kappale on keskeinen tässä tutkimuksessa, koska se koostaa sellaista tietoa, jota ei ole yleisesti saatavilla. Menetysten vero-ongelmien osalta käydään läpi tavanomaisesta verotuksesta poikkeavia ongelmatapauksia. Tarkoituksena on tuottaa ennaltaehkäisevää tietoa menetysten syntymiseen ja tuoda esimerkkejä aiemmasta oikeuskäytännöstä. Menetysten vero-ongelmien tutkiminen on perusteltua, koska tuloverolain käsitys menetysten vähennyskelpoisuudesta on suppea ja tulkinnanvarainen.

Virtuaalivaluuttoja on määrällisesti paljon ja tähän mennessä on havaittu myös petoksen tunnusmerkit täyttäviä tapauksia (esimerkiksi pyramidipelit ja rahankeräysrikokset). Tutkimuksessa hyödynnetään aiempaa oikeuskäytäntöä pyramidipelien ja saamisten menetysten osalta ja luodaan käsitys siitä, millaisia seuraamuksia virtuaalivaluuttojen petostapauksissa voi luonnollisille henkilöille koitua. Esimerkkitapauksena on pyramidihuijaus, jossa henkilölle on realisoitunut sijoitustoiminnassa nettovoittoa, mutta rikoshyöty on jäljempänä menetetty valtiolle. On myös syytä verrata voimassa olevaa lainsäädäntöä (tuloverolaki) sekä oikeuskäytäntöä nykyiseen Verohallinnon ohjeeseen virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta ja tulkita, tulisiko virtuaalivaluuttojen verotusta koskevia säännöksiä muuttaa.

2 Virtuaalivaluutat

Virtuaalivaluutat ovat uusi valuuttamuoto, joita yksinkertaistettuna voidaan kutsua sähköiseksi rahaksi. Virtuaalivaluutat nähdään niin sanottuina vertaisvaluuttoina², joita voidaan luonnehtia oikean valuutan tapaisena vaihdannan välineenä. Kirjanpitolautakunnan antaman lausunnon (1895/23.10.2012) mukaan tekninen kehitys sekä digitalisaatio tuovat vaihtoehtoisia menetelmiä maksukäytänteisiin; virtuaalivaluutat ovat yksi digitalisaation ilmentymä.

Vuonna 2009 luotu Bitcoin on ylivoimaisesti suosituin virtuaalivaluutta. Erilaisten virtuaalivaluuttojen määrän on arvioitu olevan noin 700-1000 kappaletta, mutta tarkkaa määrää on kuitenkin hankala arvioida. Bitcoinin verrattuna muut virtuaalivaluutat ovat markkinaosuudeltaan marginaalisia, jolloin niitä kutsutaan niin sanotuiksi vaihtoehtovaluutoiksi (”alternative coins”)³. Virtuaalirahan perustarkoituksena on toimia vaihdannan välineenä, mutta niihin liittyy myös hyvin olennaisesti sijoittaminen. Virtuaalivaluutat kiinnostavat ihmisiä, koska niihin liittyy edistyksellisiä ominaisuuksia verrattuna paperirahaan. Esimerkkejä ovat rajattu valuutan määrä (vaihtelee valuutasta riippuen), luotettavat transaktiot sekä käyttäjien arvostama maksamisen yksityisyys⁴. Virtuaalivaluuttojen maksuvälineenä käyttö on Suomessa vielä pienimuotoista. 8/2016 laaditun selvityksen mukaan noin 70 yritystä Suomessa hyväksyy Bitcoinin maksuvälineenä⁵.

Virtuaalivaluutoissa on sellaisia ominaisuuksia, jotka haastavat kansallisia valuuttoja. Virtuaalivaluutat voivat helpottaa maksamista sellaisissa maissa, joilla on kotimaansa valuutan kanssa ongelmia (esimerkiksi kansallisen valuutan korkea inflaatio). Esimerkiksi Bitcoinilla on nähty olevan hyvät kasvulukemat tällaisissa maissa. Virtuaalivaluutat helpottavat myös kansainvälistä internet-maksamista; ne luovat linkin ostajan ja myyjän välille sellaisiin maihin, joissa on poliittisia esteitä kaupankäynnille.⁶

² Vertaisvaluutalle ei ole virallista määritelmää, mutta niitä voidaan luonnehtia virallisen rahajärjestelmän ulkopuolella oleviksi valuutoiksi, jotka hyväksytään maksuvälineeksi luonnollisten-, oikeushenkilöiden tai yritysten toimesta.

³ Järvinen 2017 & Brade 2017

⁴ Brade 2017

⁵ Bittiraha.fi N.d (ks. ”Bitcoin-maksupaikat”)

⁶ Brade 2017

Virtuaalivaluuttojen erityisominaisuudet synnyttävät myös ilmiön varjopuolia. Laiton kaupankäynti hyötyy virtuaalivaluuttojen anonymiteetistä⁷. Virtuaalivaluuttojen käytön osuus rikollisessa toiminnassa on toisaalta kiistanalainen aihe, koska esimerkiksi Bitcoin-verkossa tehdyt siirryt tallentuvat pysyvästi ja ovat kaikille julkisia. Virtuaalivaluuttoja on tiedetty käytettävän tiettyjen huumeiden kaupankäynnissä sekä muissa yksityisyyttä vaativissa harmaan talouden liiketoiminnoissa (esimerkiksi laittomaksi luokiteltava aikuisviihde, rahapelaaminen). Lisäksi tietoturva-aukkoja hyväksikäyttävissä kiristysohjelmissä (Ransomware) on käytetty bitcoineja lunnasvaatimuksena. Edellä mainittu osoittaa niillä olevan sellaisia ominaisuuksia, joita muilla maksamismenetelmillä ei ole.⁸

2.1 Tekninen näkökulma

Yleisesti virtuaalivaluuttojen toimintaperiaatteet ovat keskenään samankaltaisia. Eroavaisuuksia valuuttojen kesken voivat olla erilaiset algoritmit, jotka vaikuttavat louhintaprosessiin (valuutan syntymisprosessi). Virtuaalivaluuttojen tulevaisuuden positio on vielä kysymysmerkki, koska ne kehittyvät nopeasti ja toisaalta niihin kohdistettava EU-lainsäädäntö on vasta rakenteilla. Virtuaalivaluuttojen kehityksestä on arveltu, että ne tulevat olemaan jonkinlainen osa rahan digitalisaatiota⁹. Virtuaalivaluuttojen tekninen ymmärtäminen pohjautuu erityisesti kahden pääkäsitteen ympärille, jotka ovat keskeisiä koko valuuttajärjestelmän kannalta.

Keskeisimpinä käsitteinä lohkoketju ja louhinta

Lohkoketju (eng. ”blockchain”) on tietorakenne, joka sisältää kaikki valuuttaverkossa tapahtuneet siirrot. Kyseessä on lukuisille tietokoneille hajautettu tietokanta.¹⁰ Lohkoketjun olennaisena etuna on se, että sitä voidaan ylläpitää ilman yksittäisen tahon hallinnointia. Lohkoketjun ominaisuudet mahdollistavat myös sen, että kaikki siihen tehdyt muutokset ovat jäljitettävissä.¹¹ Jäljitettävyys on turvallisuuden kannalta tärkeää; hajautettua tietoa

⁷ Anonymiteetti: vaikka esimerkiksi Bitcoinin transaktiot ovat julkisia, ei niistä voida identifioida henkilöllisyyttä. Korkea anonymiteetin taso on rahankäyttöönä yksityisyyttä haluaville tärkeä ominaisuus.

⁸ Brade 2017

⁹ Järvinen 2017

¹⁰ Järvinen 2017

¹¹ Huotari 2016, s.12

on hyvin vaikeaa väärentää¹². Virtuaalivaluutoissa se tarkoittaa sitä, että lohkoketjumenetelmällä voidaan estää valuutan väärentäminen. Lohkoketjun käyttäminen valuutansiirroissa poistaa kolmannen osapuolen tarpeen rahansiirrossa, jolloin valuuttaa voidaan siirtää suoraan käyttäjältä toiselle nopeasti ja hyvin kustannustehokkaasti.¹³ Lohkoketju on nopeasti kehittyvä tekniikka, jota harkitaan sovellettavaksi myös muuhun, kuin virtuaalivaluuttoihin. Uusia lohkoketjun innovaatioita ovat muun muassa timanttien historiatietojen tallennus, älykäs sopiminen sekä raaka-aineiden alkuperätiedon taltioiminen¹⁴.

Louhinta (eng. ”mining”) viittaa uusien lohkojen syntymiseen, jossa lohkoketju pitenee aina uudella loholla. Louhinnassa käytetään hyväksi tietokoneen laskentatehoa. Louhimisen tarkoituksena on olla riittävän hankalaa, jolloin estetään lohkoketjun väärentäminen. Ajan myötä louhiminen vaikeutuu automaattisesti, jolloin louhijoiden määrän kasvassa louhinta muuttuu vaikeammaksi. Tämä johtaa siihen, että louhinnan vaikeutuessa tietokoneen laskentatehoa vaaditaan yhä enemmän. Esimerkiksi Bitcoinin louhinnassa tarkoituksena on varmistaa se, että lohkoja syntyy tietyn ajan välein, riippumatta louhijoiden lukumäärästä.¹⁵

Louhijan intressinä on se, että laskentatehon luovuttamisella louhimiseen on mahdollisuus saada palkkioksi virtuaalivaluuttaa. Mikäli louhija onnistuu luomaan (”ratkaisemaan”) lohkon, palkkioksi saadaan tietty määrä virtuaalivaluuttaa. Hyväksytyt lohkon jatkeeksi aletaan laskea uutta lohkoa. Lohkon ratkaiseminen perustuu sattumaan – kuitenkin tietokoneen laskentateholla voidaan saada etua muihin louhijoihin verrattuna, koska todennäköisyys lohkon voittamiseen kasvaa.¹⁶ Vaikka louhinnan katsotaan olevan arpapeliä, pitkän ajanjakson louhintatuloja on pystytty arvioimaan¹⁷. Louhinnassa on olemassa virtuaalivaluuttakohtaisia eroja, joten louhintaan soveltuvat laitteistot vaihtelevat eri virtuaalivaluuttojen välillä. Yleiset louhinnan peruseriaatteet nähdään kuitenkin valuuttojen välillä samankaltaisiksi.¹⁸

¹² Kallio 2016, s.12

¹³ Järvinen 2017

¹⁴ Lahti 2016

¹⁵ Bittiraha.fi N.d. (ks. Usein kysytyt kysymykset)

¹⁶ Järvinen 2017 & Bittiraha.fi N.d. (ks. Usein kysytyt kysymykset)

¹⁷ Brade 2017

¹⁸ Järvinen 2017

Virtuaalivaluuttojen anonymiteetti (käyttäjän tietosuoja) voidaan nähdä poikkeuksellisen hyvänä. Esimerkiksi Bitcoin-käyttäjien välisissä valuuttasiirroissa ei lähtökohtaisesti voida tietää rahaa siirtäneen tai vastaanottaneen henkilöllisyyttä, koska valuuttasiirroissa käytetään satunnaisista merkkisarjoista koostuneita osoitteita. Tietoturvanäkökulmasta virtuaalivaluuttojen hallinnoimisessa on olemassa riskejä, mikäli käyttäjä ei ymmärrä tietoturvan perusteita valuutan käytössä ja hallinnassa. Yleisesti virtuaalivaluutan säilyttämiseen, vastaanottoon ja luovutukseen käytetään erilaisia lompakkosovelluksia, joihin tarvitaan salausavaimet. Valuutan hallinnoimisen riskinä on lompakon salausavainten lopullinen hävittäminen, jolloin valuuttaa on käytännössä mahdoton saada takaisin. Siksi on tärkeää tehdä varmuuskopiot omasta lompakosta. Omaisuuden säilytykseen liittyen on tapahtunut vakavia skandaaleja, joissa virtuaalivaluuttaa on varastettu suurissa määrin valuuttapörssiä hakkerointi-iskujen johdosta.¹⁹

2.2 Arvonmuodostuminen

Useat tekijät vaikuttavat siihen, miksi virtuaalivaluutoilla (erityisesti Bitcoinilla) on kysyntää ja sen myötä vapaiden markkinoiden määrittämää arvoa. Virtuaalivaluuttojen kysyntä ja kiinnostus johtuvat erityisesti niiden ominaisuuksista verrattuna perinteiseen paperirahaan (fiat-valuutat). Fiat-valuuttojen arvo perustuu keskuspankkien uskottavuuteen, kysynnän ja tarjonnan suhteeseen sekä siihen, että fiat-raha on yleisesti hyväksytty ja käytetty maksuväline. Fiat-rahamen tarkoituksena on toimia vaihdantavälineenä palveluiden tai tavaroiden kaupassa. Keskuspankeilla on vaikutusvalta ulkona olevaan rahan määrään sekä korkotasoihin, joiden tarkoituksena on ylläpitää hintavakautta (rahamen arvon säilymistä).²⁰

Erilaisia virtuaalivaluuttoja verratessa on hyvin tärkeää erottaa vapailta markkinoilla olevat valuutat, sekä sellaiset, joissa valuutan kehittäjä taho hallinnoi valuuttaa. On suhtauduttava varauksellisesti niihin valuuttoihin, joissa yhtiö määrittää valuutan arvon itse ja hallinnoi valuuttaa. Virtuaalivaluutoissa on jo voitu todeta pyramidihuijauksen tunnusmerkit täyttäviä tapauksia. Sen vuoksi on syytä perehtyä valuuttaan liittyviin faktoihin

¹⁹ Järvinen 2017

²⁰ Helsingin yliopisto 2013 & Vilmi 2012, s.8

perinpohjaisesti ennen hankkimispäätöstä. Virtuaalivaluutan todellisen arvon muodostumisesta voidaan käyttää esimerkkitapauksena Bitcoinia, jota vaihdetaan aktiivisesti vapailla markkinoilla.

Virtuaalivaluuttojen arvonmääräytymisen perusteet ovat jossain määrin kiistelty aihealue. Virtuaalivaluuttojen vastustajat katsovat, ettei niillä voi olla mitään todellista arvoa verrattuna fiat-valuuttoihin. Sellaisten valuuttojen osalta se pitääkin paikkansa, joiden arvo ei määrydy vapailla markkinoilla²¹. Lähtökohta virtuaalivaluutan arvolle on nimenomaan vaihdanta vapailla markkinoilla, jolloin sitä voi ostaa tai myydä kuka tahansa.

Bitcoinin hintavakauteen vaikutetaan valuutan rajatulla lukumäärällä, ja sitä on luonnehdittu ”digitaaliseksi kullaksi”²². Louhinnalla ei voida laskea valuuttaa liikkeelle sen enempää, kuin mikä sen maksimaaliseksi määräksi on määritetty²³. Bitcoinin enimmäismäärä tulee olemaan hieman alle 21 miljoonaa kappaletta ja laskennallisesti se tullaan saavuttamaan vasta yli sadan vuoden päästä²⁴. Bitcoinin anonymiteetti tuo käyttäjille erityistä lisäarvoa, jotka haluavat yksityisyyttä omaan rahankäyttöönsä. Myös tiettyjen eturyhmien, kuten keskuspankkien puuttuminen virtuaalirahajärjestelmästä kasvattaa valuuttojen kiinnostavuutta²⁵. Kansainvälisessä maksamisessa virtuaalivaluutat voivat toimia hyvänä ratkaisuna sellaisissa valtioissa, joissa on ongelmia kansallisen valuutan suhteen²⁶.

Bitcoinin volatiliteetti²⁷ on ollut sen alkuaajoista lähtien voimakas, joskin vakautta on saavutettu valuutan toipuessa aiemmista pörssihakkeroinneista ja vakiintuneesta asemasta virtuaalivaluuttojen markkinajohtajana. Virtuaalivaluuttojen arvon kehittymistä on hankalaa ennustaa, koska kurssivaihteluun vaikuttaa olennaisesti huhut, odotukset, kehittyvä lainsäädäntö sekä hakkerointitapaukset. Esimerkiksi Hong Kongilaisen Bitfinex-pörssin

²¹ Esimerkiksi OneCoin-virtuaalivaluutassa yhtiö määrittää valuutan arvon, eikä sillä tosiasiaassa käydä kauppaa vapailla markkinoilla. Ks. aiheesta KRP 2015, ”KRP on selvittänyt OneCoin-virtuaalirahaa”

²² Brade 2017

²³ Bittiraha.fi N.d (ks. Usein kysytyt kysymykset)

²⁴ Bittiraha.fi N.d. (ks. Bitcoinin tekninen kuvaus)

²⁵ Bittiraha.fi N.d (ks. ”Usein kysytyt kysymykset”)

²⁶ Brade 2017

²⁷ Volatiliteetti on yksi riskiä kuvaavista tunnusluvuista, joka mittaa rahoitusinstrumentin arvonvaihtelua. Mitä suurempi volatiliteetti on, sitä voimakkaampi on instrumentin arvonvaihtelu. (Lindström 2005, s.43-44)

verkkohyökkäyksen jälkeen Bitcoinin kurssi tippui hetkellisesti noin 20 prosenttia²⁸. Bitcoinin arvonkehitys on yksi tärkeä indikaattori, joka luo kiinnostusta virtuaalivaluuttoja kohtaan. Bitcoinin kurssi oli vuoteen 2011 asti alle 1 USD per Bitcoin, kun vastaavasti 2017 alkuvuodesta Bitcoinin arvo on säilynyt yli 1000 USD per Bitcoin.

Kuva 1. Bitcoinin kurssikehitys 2009-2017 (Blockchain.info, 2017)

2.3 Lainsäädännölliset näkemykset

Euroopan keskuspankin (EKP) antaman lausunnon mukaan virtuaalivaluuttoja ei katsota unionin näkökulmasta valuutoiksi, vaan ne nähdään kauppavälineinä. Virtuaalivaluutat eivät ole juridisesti vakiinnutettuja (”etabloituja”) valuuttoja. EKP:n erityiset huolenaiheet kohdistuvat niin valuutan arvonvaihteluun kuin niiden käyttäjiinkin. Virtuaalivaluuttojen volatilitteetti nähdään korkeaksi verrattuna esimerkiksi keskuspankkien liikkeeseen laskemiin valuuttoihin. Lisäksi EKP korostaa epävarmuutta siitä, onko virtuaalivaluutan käyttäjillä tulevaisuudessa takeita siitä, että valuuttaa voidaan vaihtaa hyödykkeisiin, palveluihin tai fiat-rahaan. Virtuaalivaluuttojen käytön merkittävä yleistymisen saattaa myös vaikuttaa keskuspankkien kontrolliin, jonka EKP näkee riskinä hintavakaudelle.²⁹

²⁸ Baldwin 2016

²⁹ Euroopan keskuspankki 2016 (C 459/4, 1.1.2)

Viime vuonna julkaistussa hallituksen esityksessä³⁰ rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä otettiin virtuaalivaluutat puheeksi. Lopputuloksena jäätiin kuitenkin odotamaan EU-tason lainsäädäntöratkaisuja. Euroopan komission direktiiviehdotuksessa³¹ esitettiin muun muassa virtuaalivaluuttojen vaihtopalveluiden sekä lompakkopalveluntarjoajien osalta asiakkaan tunnistamisvelvoitetta, sekä ilmoittamisvelvollisuutta epäilyttävistä liiketoimista. Tavoitteena olisi myös pystyä yhdistämään virtuaalivaluuttojen verkko-osoitteet valuutan omistajan henkilöllisyyteen. Lisäksi virtuaalivaluuttojen käyttäjien vapaaehtoisten tunnistautumisjärjestelmien käyttöönottoa on pohdittu.

Asiantuntijoiden vastaus lainsäädäntöehdotuksiin on se, ettei virtuaalivaluuttoja tulisi säännellä sen enempää, kuin mitä on rikollisen toiminnan estämisen kannalta tarpeellista. Tarkoituksenmukaisena on nähty vain kohtuullinen lainsäädäntö, joka kohdistuisi nimenomaan rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseen. Sääntelyn ollessa kehitysvaiheessa, erityshaasteeksi on nostettu valvontaan liittyvät kysymykset, koska kyse on nopeasti kehittyvästä teknologiasta.³² Virtuaalivaluuttojen voimakas sääntely saattaa johtaa ristiriitaisiin ilmiöihin. Esimerkiksi tuomalla lompakkopalveluntarjoajat sääntelyn piiriin päädytään todennäköisesti siihen, että palveluntarjoajat siirtyvät sellaisiin maihin, joihin EU-lainsäädäntö ei päde. Tunnistautumisjärjestelmien vapaaehtoisuus on katsottu hyväksi asiaksi, mutta riskinä nähdään toisaalta se, että tunnistautuminen muuttuu jossain vaiheessa pakolliseksi. Virtuaalivaluuttojen käyttäjät haluavat lähtökohtaisesti säilyttää yksityisyytensä, jolloin pakollinen tunnistautuminen voi haitata valuuttojen suosiota. Kiristytvä lainsäädäntö voi aiheuttaa sen, että valuutat anonymisoituvat lisää – muuttuvaan lainsäädäntöön vastataan kehittyvällä teknologialla.³³

³⁰ HE: 228/2016

³¹ Euroopan komissio 2016/0208(COD)

³² Euroopan parlamentti 2016 (ks. ”Hyödyt ja riskit” & ”Onko EU-lainsäädännölle tarvetta?”)

³³ Brade 2017

3 Verotus

Tuloverolaissa ei ole erityisiä säännöksiä virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta. Myöskään oikeuskäytäntöä ei aiheesta ole kehittynyt, jolloin verotuksellisissa kysymyksissä virtuaalivaluuttaharrastajien on täytynyt tukeutua Verohallinnon ohjeeseen virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta (A83/200/2013). Virtuaalivaluuttojen tuloverotukseen liittyy kolme keskeistä osa-aluetta, jotka ovat tämän tutkimuksen ydin; louhinta, luovutukset sekä virtuaalivaluuttojen yhteydessä syntyneet menetykset. Louhinnassa tärkeimpinä tarkastelun kohteina ovat erityisesti louhinnassa käytettävän laitteiston vähennyskelpoisuus, realisoitumiskysymykset sekä tulon ilmoittamisvelvollisuus. Luovutuksissa käsitellään koko omistuskaarta alkaen hankinnasta ja päättyen luovutusvoittojen ilmoittamiseen tai vaihtoehtoisesti tappioihin. Menetyksissä keskitytään vero-ongelmiin, joita verovelvollinen saattaa kohdata virtuaalivaluutoissa eri tavoin.

Mikä on virtuaalivaluutta verotuksessa?

Verohallinnon ohjeen mukaan virtuaalivaluuttoja ei katsota rahaksi, eikä tuloverolain mukaisiksi arvopapereiksi. TVL:n soveltamistilanteissa virtuaalivaluutat katsotaan muuksi, erikseen määrittelemättömäksi, käyttäjien väliseen sopimukseen liittyviksi vaihdannan välineiksi. EKP:n lausunnon tavoin³⁴ myöskään Verohallinto ei katso virtuaalivaluuttoja rinnastettavaksi virallisiin valuuttoihin, koska niitä ei ole laskettu liikkeelle keskuspankkien toimesta eikä niiden arvoa ole sidottu pankkien valuutanvaihtokursseihin. Verotuksessa sopimusluontoisuuden seurauksena on se, ettei luovutusvoittoverotuksen säännökset sovellu virtuaalivaluuttojen tuloverotuksessa, vaikka itse luovutusvoitot ovat kuitenkin veronalaista tuloa. Tarkemmin kyse on siitä, ettei hankintameno-olettama sovellu eikä *arvonmenetyksestä* johtuneet tappiot ole vähennyskelpoisia.³⁵

Perusteluina Verohallinto on katsonut, ettei sopimussuhteeseen liittyvät menetykset ole tuloverolain mukaisessa verotuksessa vähennyskelpoisia. Tuloverolain suppeus menetysten vähennyskelpoisuudesta sekä vakiintunut verotuskäytäntö tukee Verohallinnon näkemystä, mutta tulkintaa kuitenkin haastaa myöhempänä käsiteltävä tapaus KHO: 2014:21 lainasaatavan menetyksestä. Lisäksi oikeuskirjallisuudessa on todettu, ettei TVL 29.1§:n

³⁴ Euroopan keskuspankki 2016 (C 459/4, 1.1.2)

³⁵ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl 2.1)

sekä 54.1§:n sanamuodoista tule tulkita, että kaikki menetykset ovat vähennyskelvottomia tuloverotuksessa. Näkemystä on perusteltu *nettotulon* verotuksen periaatteella.³⁶ Lisäksi menetysten vähennyskelpoisuuteen on todettu vaikuttavan se, missä määrin menetykset liittyy verovelvollisen harjoittamaan *tulonhankkimistoimintaan*³⁷. Verohallinto ottaa ohjeessaan kantaa ainoastaan arvonlaskusta koituneisiin menetyksiin, muttei muun luontoihin.

Verohallinnon yleinen tulkinta virtuaalivaluutoista on perusteltu, koska kyse ei ole arvo-paperista, eikä oikeasta valuutasta. Virtuaalivaluuttojen käyttöalue on rajoittamaton, jolloin niitä voidaan vaihtaa oikeaksi rahaksi, hyödykkeiksi tai palveluiksi. TVL 29§:n mukaisesti myös rahanarvoiset etuudet ovat veronalaista tuloa, joka tarkoittaa virtuaalivaluutoissa sitä, että hyödykkeiden tai palvelun ostaminen virtuaalivaluutalla realisoi mahdollisen arvonnousun verotuksen. Koska kirjanpitovelvolliset eivät ole velvoitettuja vastaanottamaan virtuaalivaluutaa maksuvälineenä, virtuaalivaluutan kauppatilanteissa kyse on kahden välisestä sopimuksesta. Edellä mainitun perusteilla sopimusluontoisuus on perusteltu näkemys.

Verohallinnon tulkintaa louhimisessa muodostuvasta tulosta voidaan kuitenkin kritisoida. Ohjeessa on kuvattu louhimista seuraavasti: ”*uusia virtuaalivaluuttoja jaetaan järjestelmään osallistuvien kesken käytännössä sattumanvaraisesti*”³⁸. Tämä viittaa siihen, miten louhittu virtuaalivaluutta jakautuu louhintaan osallistuvien kesken. Louhinta on kuitenkin nähty pitkällä tähtäimellä laskelmoitavissa olevaksi toiminnaksi, jolloin sattumanvaraisuudella ei ole niin suurta merkitystä kuin Verohallinto antaa ymmärtää³⁹. Kuitenkaan louhinnan määritelmällä *sattumanvaraisuudesta* ei ole vaikutusta virtuaalivaluuttojen sopimusluontoisuuteen, joka on omiaan vaikuttamaan nykyiseen verokohteluun.

Kirjanpidollisen näkökulman ymmärtäminen auttaa hahmottamaan virtuaalivaluuttojen sopimusluontoisuutta. Kirjanpidossa peruseriaatteena pidetään sitä, että vaikka virtuaalivaluutat katsotaan niin kutsutuiksi vertaisvaluutoiksi, ne kuuluvat silti yleisen kirjanpitovelvoitteen piiriin. Tämä tarkoittaa sitä, ettei niitä voida jättää merkitsemättä kirjanpitoon. Vertaisvaluuttoja ei käsitellä virallisena rahana, mikäli ne eivät ole vakiintuneita

³⁶ Nykänen 2014, s.297

³⁷ Andersson & Linnakangas 2006, s. 376.

³⁸ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl 2.1.4)

³⁹ Brade 2017

maksuvälineitä. Vertaisvaluutta katsotaan sopimukseen perustuvaksi hyödykkeeksi, joka toimii osapuolten välisessä maksusuorituksessa. Arvonmäärityksessä tilannetta voidaan verrata omaisuuserien vaihtoon, jossa vaihdossa käytettävät arvot perustuvat omaisuuserien käypiin arvoihin. Virtuaalivaluutan arvo muunnetaan Suomen rahaksi maksupäivän kurssin mukaisesti. Kirjanpitovelvollisen on olennaista seurata aktiivisesti kunkin vertaisvaluuttaerän hankintamenoja, jos virtuaalivaluutaa käytetään omassa liiketoiminnassa.⁴⁰ Hankintamenon seuranta koskee yhtä lailla myös luonnollista henkilöä tuloverotusta varten.

3.1 Louhinta

Virtuaalivaluuttojen tuloverotuksessa on olennaista erottaa toisistaan se, miten virtuaalivaluutoissa syntyy ansiotuloa ja millainen tulo katsotaan pääomatuloksi. TVL 32§:n mukaan pääomatuloksi katsotaan omaisuuden tuotto, omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja muu tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Ansiotuloa on TVL 61§:n mukaan kaikki muu tulo kuin pääomatulo, esimerkiksi työsuhteessa ansaittu palkka, palkkaan rinnasteinen tulo tai eläke. Ansiotulon käsitteessä on huomioitava se, ettei se liity aina varsinaisen työn tekemiseen⁴¹. Edellä mainittu koskee esimerkiksi virtuaalivaluuttojen louhintaa.

3.1.1 Louhintatulot katsotaan ansiotuloksi

Verohallinnon ohjeen mukaan louhinnassa syntyneet uudet valuuttayksiköt eivät perustu aiempaan varallisuuden omistamiseen, jolloin louhimisesta saatu tulo on katsottu ansiotuloksi. Louhinnan kustannukset ovat toisaalta kasvaneet ainakin Bitcoinissa sellaiselle tasolle, että kannattava louhinta edellyttää varallisuuden omistamista. Kustannustaso kuitenkin riippuu louhittavasta virtuaalivaluutasta. Tutkimuksen loppuosassa tarkastellaan syvällisemmin sitä, olisiko louhinta perusteltua katsoa joissain tilanteissa pääomatuloksi.

Louhintaan osallistuvat verovelvolliset voivat ansaita tuloa ratkaisemalla uuden lohkon lohkoketjun jatkeeksi. Lohkon ratkaisija saa palkkioksi ennalta määrätyn määrän virtuaa-

⁴⁰ Kirjanpitolautakunnan lausunto 1895/2012 (ks. 3.3-3.12)

⁴¹ Verohallinto: A196/200/2015 (kpl. 1)

livaluuttaa, joka on ansiotuloverotuksen piiriin kuuluvaa tuloa. Olennainen kysymys lounhinnassa on se, miten louhittu tulo realisoituu verotettavaksi. Tulolähdejaon lisäksi verotuksessa joudutaan aina ratkaisemaan tulon jaksottaminen, eli minkä verovuoden tulosta on kyse. TVL 110.1§:n tulon jaksottamisen yleissäännöksen mukaan tulo katsotaan sen verovuoden tuloksi, jolloin se on nostettu, merkitty verovelvollisen tilille tai saatu muutoin vallintaan. Kyse on niin sanotusta kassaperiaatteesta, jonka mukaan tulot verotetaan sinä vuonna, jona ne saadaan⁴².

Virtuaalivaluutoissa tulo realisoituu verotettavaksi silloin, kun henkilö saa virtuaalivaluutan vallintaan. Tulon vallintaan saamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa verovelvollisella on määräysvalta valuuttaan⁴³; kyseessä ovat samat periaatteet kun TVL 110.1§:ssä. Verotuskäytännössä virtuaalivaluutan katsotaan olevan vallinnassa siinä tilanteessa, kun louhittu valuutta vastaanotetaan verovelvollisen ja hänellä on mahdollisuus käyttää ne⁴⁴.

Louhitun virtuaalivaluutan arvostamisessa käytetään sen hetkistä valuutanvaihtokurssia, jolloin verovelvollinen on saanut virtuaalivaluutan vallintaansa⁴⁵. Arvostamiseen liittyy kuitenkin kysymyksiä. Ensinäkin, Verohallinnon ohjeessa ei ole määritelty, minkä valuutanvaihtopörssin mukaan virtuaalivaluutan euromääräinen arvo määräytyy. Valuutanvaihtopörssien kurssit vaihtelevat jonkin verran toisistaan, jolloin on epäselvää, voidaananko valita alin mahdollinen valuutanvaihtokurssi verosuunnittelun vuoksi. Lisäksi, koska veroviranomaiset eivät lähtökohtaisesti tiedä mikä virtuaalivaluuttalompakko kuuluu millekin verovelvolliselle, verovelvollisilla on mahdollisuus ilmoittaa totuudenvastainen vallintaan saamisen päivämäärä. Edellä mainittu voisi tapahtua siinä tapauksessa, mikäli voitaisiin ennakoida kurssilaskua. Tällöin verotettavan tulon määrää voitaisiin keinotekoisesti pienentää ilmoittamalla väärä saantopäivä.

VML 7§:n mukaan verovelvollisen on ilmoitettava veroviranomaiselle veronalaiset tulonsa. Sen vuoksi louhijan vastuulla on seurata sitä, kuinka paljon louhinta tuottaa tuloa ja ilmoittaa tulonsa veroviranomaisille. Valuutan louhijoiden on tärkeää seurata virtuaalivaluutan kurssikehitystä ja pitää kirjaa siitä, mikä on ollut kunkin vallintaan saamisen

⁴² Myrsky & Rabinä 2014, s.493

⁴³ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 2.1.4)

⁴⁴ Puolakanaho 2017

⁴⁵ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 2.1.4)

vaihtokurssi. Jatkuva kurssikehityksen seuranta on työlästä, joka vaatii jatkuvaa aktiivisuutta. Louhinta voi olla aktiivisille louhijoille säännöllistä tulovirtaa, jolloin nykyohjeistukseen vedoten muodostuu käytännön ongelma. Louhintatuloja täytyisi olla ilmoittamassa veroviranomaisille jatkuvasti.

Verotuskäytännössä on hyväksytty erilaisia menettelytapoja louhintatulojen ilmoitusvelvollisuuden helpottamiseksi. Edellytyksenä on se, että louhittua virtuaalivaluutaa ei ole vaihdettu fiat-rahaksi tai käytetty hyödykkeiden hankinnassa maksuvälineenä. Tällöin voidaan verovuoden lopussa ilmoittaa kyseisen vuoden aikana louhitun virtuaalivaluutan kokonaismäärä.⁴⁶ Tämä eroaa perussäännöstä siten, että louhinnasta saadun tulon ollessa jatkuvaa, yksittäisiä vallintaan saamisista ei tarvitse ilmoittaa jokaisen ratkaistun lohkon jälkeen, vaan verovuoden lopussa voidaan ilmoittaa koko vuoden aikana louhittu tulo.

Kyseiseen pääsääntöön voidaan soveltaa kahta verotettavan tulon laskentatapaa. Ensimmäinen vaihtoehto on laskea tulo jokaisesta vallintaan saamisesta hyödyntäen louhijan omia muistiinpanoja (sisällettävä saantohetket, määrät ja vaihtokurssit). Toisena vaihtoehtona on pidetty sitä, että koko vuoden aikana louhittu määrä muunnetaan fiat-rahaan *vuoden viimeisen päivän vaihtokurssin mukaisesti*. On kuitenkin huomioitava, ettei jälkimmäinen menettelytapa ole verotuksellisesti edullisin ratkaisu, mikäli virtuaalivaluutan kurssi on noussut vuoden loppua kohti merkittävästi. Korkean volatiliteetin omaavan virtuaalivaluutan louhinnassa korostuu muistiinpanojen tärkeys, koska muistiinpanoilla voidaan verotuksessa hyödyntää mahdollinen kurssivaihtelu. Louhintatulojen verotuskäytännössä on katsottu, että verovelvollinen saa käyttää itselleen verotuksellisesti *edullisempaa* vaihtoehtoa yllä mainituista laskentatavoista, edellyttäen että omat muistiinpanot valuutan vallintaan saamisista ja vaihtokursseista on tehty.⁴⁷

3.1.2 Tulonhankkimismenojen vähennyskelpoisuus

Virtuaalivaluuttojen louhinnassa syntyviin kuluihin ei ole Verohallinnon ohjeessa (A83/200/2013) suoranaisesti otettu kantaa. Louhinta ei ole käyttäjilleen ilmaista, vaan kuluja muodostuu muun muassa laitteistokustannusten, tietoliikenneyhteyden sekä säh-

⁴⁶ Puolakanaho 2017

⁴⁷ Puolakanaho 2017

könkulutuksen osalta. Kysymys siitä, kuinka paljon louhinta rasittaa laitteistoa ja sen johdosta aiheuttaa juoksevia kuluja, riippuu louhittavasta valuutasta ja louhinnan vaikeusasteesta. Louhittava valuutta vaikuttaa myös louhintalaitteiston hankintapäätöksiin, koska tietty louhintalaitteisto ei ole välttämättä pätevä kaikkien virtuaalivaluuttojen louhinnassa⁴⁸.

Peruseriaatteena voidaan pitää sitä, että tehokkaammalla louhintalaitteistolla voidaan saada etua louhinnassa. Todennäköisyys valuuttayksikön saamiseen itselleen kasvaa, kun laitteiston laskentateho on suurempi.⁴⁹ Esimerkiksi Bitcoin-louhinnan kasvanut vaikeustaso on tuonut muutoksia louhintaan. Bitcoinin alkuaikoina (2009-2010) louhintaa pystyttiin suorittamaan tavallisilla tietokoneilla ja pelinäytönohjainten avulla, koska louhinnan vaikeustaso oli matala. Valuutan syntymismäärää hallitaan louhinnan vaikeusasteen avulla ja tänä päivänä ainakin Bitcoin-louhinnan vaikeustaso on sellainen, etteivät perustietokoneet ole enää riittäviä louhintaan. Louhintaa tapahtuu nykyään jopa louhintaa harjoittavissa yrityksissä sekä louhijoiden muodostamissa ”louhintapooleissa”.⁵⁰ Johtopäätöksenä voidaan todeta se, että Bitcoin-louhinnan kasvanut vaikeustaso on johtanut kasvaneisiin louhinnan kuluihin, jolloin tulonhankkimismenojen vähentäminen on louhinnan kannattavuuden kannalta hyvin tärkeää.

TVL 29§:n mukaan verovelvollinen on oikeutettu vähentämään tuloistaan niin kutsutut luonnolliset vähennykset (tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuvat kustannukset). TVL 31§ antaa esimerkkejä luonnollisia vähennyksiä koskien. Tulonhankkimismenoiksi nähdään muun muassa työttömyyskassamaksut, työmatkojen kustannukset sekä ammatikirjallisuus. Kuitenkin edellä mainitut kustannukset liittyvät pääasiallisesta palkkatyöstä aiheutuviin kuluihin. Virtuaalivaluuttojen louhinta eroaa edellä mainitusta, koska louhinnassa on lähtökohtaisesti kyse luonteeltaan poikkeavasta toiminnasta, ei perinteisestä palkkatyöstä. Louhintaa voidaan osittain verrata sijoitustoimintaan, koska kyse on tulonhankkimistoiminnasta tiettyä kohde-etuutta koskien. Esimerkiksi osakesijoittamisessa tulee seurata osakekursseja sekä yhtiöiden tunnuslukuja, joiden perusteella voidaan tehdä sijoituspäätöksiä. Samalla tavalla louhinnassa tulee ymmärtää muun muassa louhittavan valuutan vaikeustaso, laitteistovaatimukset sekä laskelmoida toiminnan kannattavuutta.

⁴⁸ Järvinen 2017

⁴⁹ Järvinen 2017

⁵⁰ Brade 2017

Louhinta ei toisaalta ole täysin verrattavissa sijoitustoimintaan, koska perustason sijoitustoiminnassa ei ole vastaavia laitteistovaatimuksia, kuten louhinnassa.

Tulonhankkimismenojen vähennyskelpoisuutta arvioidessa tulkitaan sitä, missä määrin meno voidaan liittää itse tulonhankkimistoimintaan. Lähtökohtana on nähty se, että tulonhankkimistarkoituksesta koituneet menot katsotaan vähennyskelpoisiksi.⁵¹ Menolla tulee olla *subjektiivinen tarkoitus*, eli sen tarkoituksena on olla tulon hankkiminen tai säilyttäminen, ja menon on johdettava edellä mainituista. Meno on vähennyskelpoinen myös silloin, kun se on suoritettu tulonhankkimistarkoituksessa, muttei se jäljempänä ole tuloa reaalisesti kerryttänyt.⁵² Virtuaalivaluutan louhintaan erikoistuneet laskentalaitteet voidaan yksilöidä suoraan tulonhankkimistoimintaan kuuluviksi, jolloin vähennysoikeuden tulisi olla kiistatonta. Verohallinnon ohje ei kuitenkaan ota vähennyskelpoisuuteen kantaa. Korkean vaikeustason louhinnassa kulutetun sähkön kustannukset nousevat olennaiseksi, jolloin juoksevien kulujen näyttökysymykset voivat muodostua ongelmaksi.

Verotuskäytännössä on pääsääntönä pidetty tähän mennessä sitä, että kaikki *osoittamiskelpoiset* kulut ovat vähennyskelpoisia verotettavasta tulosta⁵³. Osoittamiskelpoisilla kuluilla tarkoitetaan virtuaalivaluutoissa sellaisia kuluja, jotka pystytään luotettavasti yhdistämään tulonhankkimistoimintaan, esimerkiksi louhinnassa. Tulkinnanvaraisuus kulun osoittamiskelpoisuudessa on nimenomaan louhimiseen käytetyssä sähkössä ja tietoliikenneyhteydessä, koska veroviranomaisten on käytännössä mahdotonta saada luotettavaa tietoa siitä, mikä osuus esimerkiksi kotitalouden kulutetusta sähköstä tai käytetystä tietoliikenneyhteydestä kuuluu louhintaan. Luotettavaa tietoa ei ole siitä, millainen näyttö on tällaisissa tapauksissa riittävää, vai hyväksytäänkö juoksevien kulujen vähennyksiä lainkaan.

3.2 Luovutus

Tuloverolaki ei omaa nimenomaista käsitettä luovutukselle, mutta oikeuskirjallisuudessa sitä on kuvattu *omaisuuden omistusoikeuden luovuttamisesta vastikkeellisesti toiselle*⁵⁴. TVL 32§:n mukaan veronalaiseksi pääomatuloksi katsotaan muun muassa omaisuuden

⁵¹ Nykänen 2004, s.306

⁵² Myrsky & Rabinä 2014, s.92

⁵³ Puolakanaho 2017

⁵⁴ Myrsky & Rabinä 2014, s.166

tuotto, omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Omaisuuden luovutuksesta muodostunut voitto katsotaan veronalaiseksi pääomatuloksi TVL 45§:n mukaisesti. Virtuaalivaluuttojen luovutuksissa realisoitunut arvonnousu katsotaan varallisuuden kerryttämäksi tuloksi, jolloin se verotetaan muuna pääomatulona⁵⁵.

Luovutusvoittoa laskettaessa peruseriaatteena pidetään todellisen nettovoiton verotusta. Nettovoitto muodostuu vähentämällä luovutushinnasta poistamaton hankintameno sekä mahdolliset tulonhankkimismenot. Luovutusvoittoverosäännösten soveltamistilanteissa luonnollisten henkilöiden tai kuolinpesän on mahdollista käyttää hankintameno-oletta-
maa, mikäli sen perusteella laskettu voitto on pienempi kuin todellisen hankintameno-
perusteella laskettuna.⁵⁶ Luovutusvoitto jaksotetaan TVL 110.2§:n mukaisesti sen vero-
vuoden tuloksi, jolloin kauppa, vaihto tai muu luovutus on tehty.

Luovutustappio syntyy vastikkeellisessa luovutuksessa, mikäli luovutetun omaisuuden hankintameno sekä tulonhankkimismenojen yhteismäärä ylittävät luovutushinnan⁵⁷. TVL 50§:ssä on säännelty luovutustappioista, jonka mukaan omaisuuden luovutuksesta syntynyt tappio voidaan vähentää ensisijaisesti omaisuuden luovutuksesta saadusta voitoista verovuonna, sekä viitenä seuraavana vuonna sen mukaan, kun voittoa jatkossa kertyy. Luonnollisen henkilön (tai kotimaisen kuolinpesän) vähennyskelpoinen luovutustappio voidaan vähentää myös *puhtaasta pääomatulosta* ennen pääomatuloista tehtäviä muita vähennyksiä, mikäli luovutustappio jää osin vähentämättä luovutusvoitoista.

Luovutustappioihin on rinnastettu myös säännellyllä markkinalla kauppaa käydyn johdannaissopimuksen raukeaminen tai tappio, sekä sellaisen arvopaperin menetys, jota voidaan pitää lopullisena esimerkiksi konkurssin vuoksi⁵⁸. Luovutustappioiden jaksottaminen määräytyy samalla tavalla, kuin luovutusvoittojen⁵⁹.

⁵⁵ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl 2.1.1)

⁵⁶ Nykänen & Rabinä 2014, s. 64

⁵⁷ Nykänen & Rabinä 2014, s.543

⁵⁸ TVL: 50.3§

⁵⁹ Nykänen & Rabinä 2013, s. 56

3.2.1 Luovutusten lähtökohdat

Virtuaalivaluuttojen verokohtelussa on syytä ymmärtää ne ennakoasetelmat, jotka oikeuskäytäntö on jo osoittanut tulonhankkimistoiminnan osalta⁶⁰. Edellä mainitut tapaukset ovat osoittaneet sen, että mikäli sijoituskohteen kaupankäynti tapahtuu *sääntelemättömällä markkinalla* tai mikäli kyse ei ole *arvopapereista*, on niillä olennainen vaikutus verokohteluun. RahKL⁶¹:n 1:2§:n 6 kohdan mukaan säännellyllä markkinalla tarkoitetaan Suomessa tai ETA-valtiossa tapahtuvaa pörssikauppaa tai markkinoiden ylläpitäjän ylläpitämää monenkeskistä kaupankäyntimenettelyä. Säännellyn markkinan määritelmän täyttymiseksi markkinapaikalla tulee olla säännöt, joiden mukaisesti kauppaa käydään. Lisäksi kyseisessä lainkohdassa todetaan se, että säännelty markkina koskee *rahoitusvälineitä*, joilla käydään kauppaa.

Kaupankäynti virtuaalivaluutalla tapahtuu pääasiassa niihin erikoistuneissa valuutanvaihtopörssissä sekä erilaisten välittäjäpalveluiden avulla, joiden välityksellä voidaan ostaa fiat-rahalla eri virtuaalivaluuttoja. Verohallinnon ohjeen mukaan virtuaalivaluuttakauppaa ei käydä arvopaperipörssissä tai muualla julkisesti listatuilla markkinoilla, eikä kaupan ehtoja määritellä markkinapaikan ehdoissa⁶². Esimerkiksi Bittiraha.fi-välityspalvelun toiminta-ajatuksena on toteuttaa asiakkaan toimeksianto virtuaalivaluutan ostosta tai myynnistä, jolloin välityspalvelu saattaa yhteen ostajan ja myyjän intressit⁶³. Verohallinnon tulkintaa kaupankäynnistä sääntelemättömällä markkinalla tukee se, että virtuaalivaluutat eivät ole arvopapereita. Tällöin erilaisissa virtuaalivaluutan vaihdantapalveluissa ei voi olla kyseessä arvopaperipörssi tai muu julkisesti listattu markkina.

Toinen kysymys on se, toteutuisiko säännellyn markkinan määritelmä kuitenkin sillä perusteella, mikäli valuutanvaihtopalvelulla on tietyt säännöt kaupankäyntiin. Tämän näkemys kumoaa se, että säännellyllä markkinalla on kyse *rahoitusvälineitä* koskevien osto- ja myyntitarjousten yhteen saattamisesta, jolloin tuloksena on kauppa. Rahoitusväline on määritelty SipaL⁶⁴ 10§:ssä, jonka mukaan kyseessä on muun muassa AML⁶⁵:ssä

⁶⁰ KHO: 2010:74 & KHO: 2015:178

⁶¹ Laki kaupankäynnistä rahoitusvälineillä

⁶² Verohallinto: A83/200/2013 (kpl 2.1.1)

⁶³ Bittiraha.fi N.d. (ks. Usein kysytyt kysymykset)

⁶⁴ Sijoituspalvelulaki

⁶⁵ Arvopaperimarkkinalaki

tarkoitettu arvopaperi, optio, termiini, tietynlainen johdannaissopimus tai hinnanerosopimus. Virtuaalivaluuttaa ei katsota Verohallinnon ohjeessa oikeaksi rahaksi, arvopapereiksi, tai miksikään muuksi edellä mainituista rahoitusvälineistä. Tällöin virtuaalivaluuttoja ei käsitellä verotuksessa omaisuutena vaan muuna erikseen määrittelemättömänä ja sen käyttäjien välisenä sopimuksena, jolloin niihin *ei sovelleta luovutusvoittojen verottamista koskevia säännöksiä*.⁶⁶ Kaupankäynti sääntelemättömällä markkinalla sekä sopimusluontoisuus rajaa olennaisesti menetysten ja arvonlaskusta koituneiden tappioiden vähennyskelpoisuutta, sekä hankintameno-olettaman soveltamista.

3.2.2 Hankintameno

Virtuaalivaluutoissa hankintamenon määrittäminen riippuu siitä, millä tavalla virtuaalivaluutta on hankittu. Mikäli virtuaalivaluutta on hankittu louhimalla, arvo määritetään sen hetken mukaan, kun louhittu virtuaalivaluutta saadaan vallintaan. Hankintamenona käytettävä arvo katsotaan sen hetkisestä vaihtokurssista. Suorassa hankinnassa käytetään ostohetken mukaista valuutanvaihtokurssia. Luovutuksissa hankintamenon määrittämiseen vaikuttaa myös jäljempänä tässä luvussa käsiteltävä FIFO-luovutusjärjestys, jolloin virtuaalivaluutan hankintameno riippuu siitä, milloin ja mihin hintaan virtuaalivaluuttaa on milloinkin hankittu.

Ulkomaisissa valuutoissa hankintameno muunnetaan euroiksi luovutusvoiton laskennassa, joka lasketaan hankintapäivän virallisesta EKP:n ilmoittamasta kurssista⁶⁷. Vastaavat periaatteet pätevät myös virtuaalivaluutoissa; hankintamenoksi katsotaan se määrä, joka virtuaalivaluutasta olisi maksettu euroissa⁶⁸. Virtuaalivaluuttojen verotusohjeessa ei ole mainittu sitä, minkä pörssin ilmoittama kurssi on hyväksyttävä. Valuutanvaihtopörssiä on olemassa useampia, ja niiden ilmoittamat kurssit poikkeavat hieman toisistaan. Voidaan päätellä, että mikäli verovalvonnassa ei puututa siihen, minkä valuutanvaihtopörssien kurssit ovat hyväksyttäviä hankintamenon ilmoittamiseksi, on mahdollisuus pienimuotoiseen verosuunnitteluun verotettavan tulon minimoimiseksi.

⁶⁶ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl 2.1)

⁶⁷ Nykänen & Rabinä 2013, s. 72

⁶⁸ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 2.1.3)

Luovutusvoittoverotusta koskevien säännösten mukaan (TVL 46§) luovutusvoitto voidaan laskea todellisen hankintamenon sijaan hankintameno-olettamaa käyttäen, mikäli se tuottaa verovelvolliselle verotuksellisesti edullisemmän lopputuloksen. Hankintameno-olettama on 40 prosenttia luovutushinnasta, mikäli luovutettu omaisuus on omistettu luovutushetkellä vähintään 10 vuotta. Mikäli omaisuus on omistettu alle 10 vuotta, hankintameno-olettamana käytetään 20 prosenttia luovutushinnasta. Kuten aiemmin mainittiin, luovutusvoittojen verottamista koskevat säännökset eivät sovellu virtuaalivaluuttoihin, joka rajaa pois hankintameno-olettaman soveltamisen. Vaikkei hankintameno-olettama sovellu, todellisella hankintamenolla on olennainen merkitys verotettavan tulon laskennassa, koska realisoitunut arvonnousu verotetaan joka tapauksessa muuna pääomatulona.

Erityisesti pitkäaikaisille Bitcoin-sijoittajille olisi huomattavasti edullisempaa käyttää hankintameno-olettamaa, koska Bitcoinin arvo on kasvanut olennaisesti vuosien 2009-2017 välillä. Bitcoinin alkuaikoina valuuttaa on saatettu hankkia hyvin edullisesti – alkuaikoina kurssit ovat olleet jopa alle yhden Yhdysvaltain dollarin per Bitcoin, kun vuoden 2017 ensimmäisellä vuosineljänneksellä kurssi on ollut ennätyksellisesti yli 1200\$ per Bitcoin.

3.2.3 Realisoituminen

Virtuaalivaluuttojen arvonnousun verotus realisoituu missä tahansa vaihdantaan liittyvässä käyttötilanteessa. Käytännössä tämä koskee joko virtuaalivaluutan vaihtamista fiat-rahaksi tai hyödykkeiden ja palveluiden hankintaa virtuaalirahalla.⁶⁹ Suomessa on joidenkin yritysten toimesta otettu virtuaalivaluutta hyväksyttäväksi maksuvälineeksi. Eri vaihdantatilanteiden realisoima arvonnousun verotus perustuu TVL 29§:n, jonka mukaan veronalaista tuloa ovat verovelvollisen rahana tai *rahanarvoisena etuutena* saamat tulot, mikäli niitä ei erikseen ole verovapaaksi säädetty. Rahanarvoiset etuudet viittaavat tässä tapauksessa virtuaalivaluutalla ostettuihin hyödykkeisiin tai palveluihin.

Tällöin verotuksessa on kyse sopimukseen perustuvasta vaihdosta, jolloin vaihdannan kohteina voi olla yrityksen tarjoama palvelu tai hyödyke. Kyseisessä tilanteessa virtuaa-

⁶⁹ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 2.1)

livaluutan käyttö kuuluu osapuolten sopimusvapauden piiriin, jolloin arvonnousun realisoima verotus ei rajoitu pelkästään fiat-rahaksi vaihtamiseen.⁷⁰ TVL 29§:n sanamuoto ”*rahanarvoisista etuuksista*” on yksiselitteinen, jolloin ei jää epäselvyyttä siitä, etteikö olisi perusteltua realisoida virtuaalivaluutan arvonnousun verotusta hyödykkeitä hankittaessa. Edellä mainittua verotuskäytäntöä puoltaa myös se, ettei erityisiä virtuaalivaluuttoja koskevia verovapaussäännöksiä ole.

Virtuaalivaluutta realisoitaessa on huomioitava se käytännön näkökulma, että mikäli valuuttakauppaa suoritetaan yksityishenkilöiden kesken, osto- ja myyntieristä on erityisen tärkeää tehdä muistiinpanot. Jos virtuaalivaluutan vaihdantaan käytetään välittäjäpalvelua, on mahdollista saada välittäjästä riippuen raportteja suoritetuista ostoista ja myynneistä. Tämä helpottaa verotettavan tulon laskentaa ja vähentää omaa työtä muistiinpanojen laadinnassa.⁷¹

3.2.4 Luovutusjärjestys

Arvonmuutoksen laskennassa (TVL:n mukaisessa verotuksessa) on tärkeää huomioida se, että virtuaalivaluutta katsotaan käytetyn siinä järjestyksessä, kuin sitä on hankittu, mikäli toisin ei näytetä⁷². Kyseessä on niin logistiikan, kuin osakesijoittamisenkin maailmasta tunnettu First In – First Out (FIFO)-periaate, jossa vanhimmat yksiköt myydään ensin. FIFO-periaatteen käytöstä on säädetty TVL 47.4 §:ssä, johon Verohallinnon ohje virtuaalivaluutan luovutusjärjestyksestä perustuu. Esimerkiksi jos virtuaalivaluutta olisi hankittu kolmena kertana kymmenen yksikön erissä (3x10) ja jäljempänä verovelvollinen päättäisi myydä kerralla 20 yksikköä, FIFO-periaatteen mukainen laskenta suoritettaisiin kahden ensimmäisen erän mukaisista hankintahinnoista.

Ainakin osakesijoittamisessa FIFO-periaate suosii enemmän verottajaa, kuin verovelvollista. Pitkäaikaisessa osakesijoittamisessa FIFO-periaate saattaa olla verovelvolliselle haitallinen, mikäli osakkeet ovat kohottaneet huomattavasti arvoaan niiden omistusaikana. Edullisesti hankitut ensimmäisten ostoerien osakkeet ja myyntihetken korkea hinta saattavat muodostaa huomattavan verotaakan verovelvolliselle.⁷³ FIFO:ssa on kuitenkin

⁷⁰ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 2.1)

⁷¹ Brade 2017

⁷² Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 2.1.1)

⁷³ Lindström 2005, s.204

tärkeää huomioida se, että luovutusjärjestys ei ole täysin sitova, koska lainsäädäntö (TVL 47.4§) antaa liikkumavaraa myös *muun näyttämiseen*. Muun kuin FIFO:n mukaisen luovutusjärjestyksen ongelmallisuus muodostuu luotettavan näytön antamisessa. Muun kuin FIFO:n mukaisen luovutusjärjestyksen kannalta olennaisin kysymys on se, millainen näyttö on riittävää. Esimerkiksi arvo-osuuksien näyttökysymykset ovat hyvin hankalia, koska kyseessä on arvo-osuusjärjestelmän tietokantaan tallennetuista tiedoista. Mikäli tietokanta ei kykene erottelemaan eri aikaan hankittuja arvo-osuuksia, hyväksyttävän näytön antaminen voi olla mahdotonta.⁷⁴

Pitkäaikaisille virtuaalivaluuttasijoittajille FIFO-periaate on verotuksellisesti vielä haitallisempi kuin osakesijoittajille, koska hankintameno-olettama ei sovellu virtuaalivaluuttojen tuloverotuksessa. Esimerkiksi Bitcoinin sen alkuaikoina sijoittaneiden verotaakka voi olla tänä päivänä huomattavan korkea, mikäli virtuaalivaluuttaa realisoidaan saavutettujen kurssihuippujen aikana. FIFO-periaatteen haittavaikutuksia välttääkseen osakesijoittajat ovat käyttäneet useampaa arvo-osuustiliä, joille voidaan hankkia samoja osakkeita ja myydä siltä arvo-osuustililtä, jossa hankintahinta on suurin.⁷⁵ Edellä mainitulla menetelmällä voidaan pienentää verotettavan luovutusvoiton määrää, mikäli kaikkia omistuksia ei myydä kerralla, vaan valitaan verotuksellisesti edullisin vaihtoehto. Verosuunnittelun mahdollisuus kuitenkin poistuu, mikäli kaikki arvo-osuudet myydään samanaikaisesti.

Useamman arvo-osuustilin käyttö on verotuskäytännössä katsottu kelvolliseksi (ja käytännössä ainoaksi) näyttötavaksi FIFO-periaatteesta poikkeamiselle⁷⁶. Tällöin verovelvollinen voi osoittaa myyneensä tietyltä arvo-osuustililtä osakkeita ja todistaa luotettavasti hankintameno paikkaansa pitävyyden. Toisaalta käytännön toteutus FIFO-periaatteen mukaisesta luovutusjärjestyksen seuraamisesta on katsottu varsin hankalaksi. Verokohtelun on katsottu tapahtuvan pitkälti sen perusteella, mitä verovelvollinen on itse ilmoittanut. Kuitenkin tahallisesti väärän tiedon antaminen johtaa korkeampaan veronkantaan, kuin mitä se todellisen luovutusjärjestyksen osalta tulisi olemaan.⁷⁷ Virtuaalivaluuttojen tekniset ominaisuudet (anonymiteetti) haastavat FIFO-periaatteen toteutumisen valvontaa. Kuitenkaan tarkoituksellinen vilppi ei ole hyväksyttävää millään perusteilla, joten

⁷⁴ Nykänen 2004, s.227-228

⁷⁵ Lindström 2005, s.204

⁷⁶ Nykänen 2004, s. 228 & HE: 57/2004, s. 6

⁷⁷ Nykänen 2004, s. 230-231

verovelvollisen tulisikin noudattaa FIFO-periaatetta, mikäli ei ole perusteltua syytä muuta osoittaa.

Virtuaalivaluuttojen käyttäessä samaa luovutusjärjestyksen periaatetta kuin osakesijoittamisessa, on myös järkevintä hyödyntää vastaavia toimintatapoja kuin osakesijoittajat. Siksi on suositeltavaa käyttää useampaa virtuaalivaluuttalompakkoa. FIFO:n kiertämiseksi usealla virtuaalilompakon käyttämisellä on muitakin etuja, kuten sijoitustekniset sekä tietoturvaan liittyvät intressit. Jakamalla valuuttaomistukset useaan lompakkoon, voidaan harjoittaa pitkäaikaissäästämistä yhdestä lompakosta ja toisesta voidaan käydä aktiivisempaa kauppaa. Lisäksi virtuaalivaluuttojen laajamittaisessa omistuksessa on suositeltavaa säilyttää virtuaalivaluuttua useammassa lompakossa tietoturvan kannalta.

3.2.5 Tappiot

Luovutustappioiden vähennyskelpoisuudesta on säädetty TVL 50§:ssä. Kuten luvun alussa mainittiin, luovutustappio syntyy vastikkeellisessa luovutuksessa, mikäli luovutetun omaisuuden hankintameno ja voiton hankkimisesta koituneet menot ylittävät luovutushinnan⁷⁸. TVL 50§:n mukaiset luovutustappiot ovat vähennyskelpoisia, mikäli niitä ei ole erikseen säädetty vähennyskelvottomaksi. Luovutustappiot vähennetään ensisijaisesti omaisuuden luovutuksesta saadusta voitosta verovuonna ja viitenä seuraavana vuotena, mikäli voittoa jatkossa kertyy. Luonnollisen henkilön (tai kotimaisen kuolinpesän) vähennyskelpoinen luovutustappio voidaan vähentää myös *puhtaasta pääomatulosta* ennen pääomatuloista tehtäviä muita vähennyksiä, mikäli luovutustappio jää osin vähentämättä luovutusvoitoista.

Virtuaalivaluuttojen arvonlaskusta koituneet tappiot eivät kuitenkaan ole tuloverotuksessa vähennyskelpoisia, koska niihin ei sovelleta tuloverolain mukaisia luovutusvoitosäännöksiä. Sopimusluontoisuuden verotuksellisesti epäedullinen vaikutus näkyy hankintameno-olettaman soveltumattomuuden lisäksi myös virtuaalivaluuttojen luovutustappioiden verokohtelussa. Virtuaalivaluutalla kaupankäynnin on katsottu muistuttavan hinnanerosopimuksilla (Contract for Difference) käytävää kauppaa⁷⁹. Korkeimman hallinto-

⁷⁸ Myrsky & Rabinä 2014, s.257

⁷⁹ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl 2.1.1)

oikeuden ratkaisun perusteella (KHO 2010:74) kyseisissä CFD-instrumenteissa ei ole kyse TVL 50§:n mukaisista vähennyskelpoisista luovutustappioista.

Perusteluina vähennyskelvottomuudelle on esitetty muun muassa se, että CFD-instrumentit eivät ole julkisesti noteerattuja arvopapereita, eikä niiden kaupankäyntiin liittyviä ehtoja ole määritelty markkinapaikan ehdoissa. Hinnanerosopimusta ei ole katsottu rinnastettavaksi julkisen kaupankäynnin kohteena olevaan arvopaperiin. Verohallinnon ohjeessa (A83/200/2013) on viitattu hinnanerosopimukseen lähinnä siksi, koska halutaan tuoda rinnastus sääntelemättömän sijoitustoiminnan verokohtelusta.⁸⁰

Virtuaalivaluuttojen verotuskäytäntöä voidaan verrata myös valuuttakaupankäynnin verotuskäytäntöön. Tapauksessa KHO: 2015:178 A oli valuuttatalletuksen yhteydessä realisoitunut yli 30 000EUR kurssitappion. Tapauksessa A oli ensin vaihtanut euroja dollareiksi ja jäljempänä ne oli vaihdettu takaisin euroiksi valuuttatilin lopettamisen yhteydessä, jolloin kurssitappio syntyi. KHO katsoi ratkaisussaan, etteivät kurssitappiot ole laajemmin vähennyskelpoisia kuin mitä TVL 54b§:ssä on säädetty⁸¹. TVL 54b§ juontaa juurensa KHO:n vuosikirjaratkaisusta 1994 B 529, jossa katsottiin, ettei luonnollinen henkilö ole voinut vähentää valuuttalainan takaisinmaksussa kertynyttä kurssitappioita verotettavista tuloistaan. Pykälän lisäyksen johdosta kurssitappioiden vähennyskelpoisuus on määritelty laissa tyhjentävästi, joka johti edellä mainitussa tapauksessa siihen, että valuuttatalletuksesta kertynyttä kurssitappiota ei katsottu A:n tuloverotuksessa vähennyskelpoiseksi menoksi.

Tappioiden vähennyskelvottomuudessa voidaan kuitenkin havaita ristiriitaa suorassa ja välillisessä virtuaalivaluuttasijoittamisessa. Kuten aiemmin on mainittu, suorassa virtuaalivaluuttasijoittamisessa arvonlaskusta johtuvat tappiot eivät ole vähennyskelpoisia. Kuitenkin Tukholman Nasdaq-pörssissä on mahdollista sijoittaa Bitcoin-sertifikaattiin (BITCOIN XBT), joka seuraa Bitcoinin hintaa Yhdysvaltojen dollareissa. Sertifikaatit ovat yleisimmin pörssinoteerattuja arvopaperimuotoisia johdannaisia, joiden kohde-etuu-

⁸⁰ Puolakanaho 2017

⁸¹ TVL 54b §:n mukaan verovelvollisella on oikeus vähentää tulonhankkimismenona pääomatuloistaan kurssitappio, joka on johtunut ulkomaan rahan määräisestä tulonhankkimisvelasta. Korkotulon lähdeverosta annetussa laissa tarkoitettuun tuloon kohdistuvasta velasta johtuva kurssitappio ei ole vähennyskelpoinen.

tena voi olla esimerkiksi osake, indeksi tai raaka-aine. Niiden juoksuaika voi olla rajoittamaton (open end) tai rajoitettu. Sertifikaattien hankintameno määräytyy samalla tavalla kuin muidenkin arvopapereiden, eli hankintahinnan ja esimerkiksi välityspalkkion yhteissumman perusteella.⁸²

Tuloverolaki ei omaa nimenomaisia säännöksiä sertifikaattien verokohtelusta, eikä oikeuskäytäntöä ole muodostunut. Kuitenkin niiden verotuskäytännöstä on todettu se, että sertifikaatin luovutus jälkimarkkinoilla tai erääntyminen juoksuajan päättyessä realisoi luovutusvoiton verotuksen. Mikäli *pörssinoteerattu* sertifikaatti menettää lopullisesti arvonsa esimerkiksi sertifikaatin liikkeeseenlaskijan konkurssin vuoksi, sertifikaatin hankintameno voidaan vähentää luovutustappiona.⁸³ Verohallinnon lähtökohtana sertifikaattien arvonmenetyksen vähennyskelpoisuudelle on vaihdanta säännellyllä markkinalla (esim. pörssilistattu sertifikaatti⁸⁴) sekä TVL 50.3§:n mukainen lopullisen arvonmenetyksen tunnuspiirteiden täytyminen, joihin esimerkiksi konkurssi voidaan lukea.

Vaikka sertifikaattien lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö puuttuu, voidaan lähtökohtaisesti päätellä, että Bitcoin-sertifikaattiin soveltuu luovutusvoittoverotusta koskevat säännökset. Kyseistä sertifikaattia vaihdetaan säännellyllä markkinalla Tukholman pörssissä. Lisäksi sitä ei voida katsoa ETA-alueen ulkopuolella listatuksi johdannaisopimukseksi tai pörssin ulkopuoliseksi OTC-johdannaiseksi⁸⁵. Verohallinnon pitäessä sertifikaatin pörssinoteerausta (edellytys säännelystä markkinasta) ja sertifikaatin lopullista arvonmenetystä edellytyksinä arvonmenetyksen vähennyskelpoisuudelle, välillisellä Bitcoin-sijoittamisella on verotuksellisesti edullisemmat lähtökohdat kuin suoralla sijoittamisella.

Ristiriidan sijoitusmuotojen välille luo se, että suorassa ja välillisessä Bitcoin-sijoittamisessa on sijoitusmotiivin kannalta kyse samasta asiasta – Bitcoinin sijoittamisesta. Olenaisena erona näiden kahden sijoitusvaihtoehdon välillä on se, että välillisessä Bitcoin-

⁸² Nykänen & Rabinä 2013, s.343

⁸³ Mts. 343

⁸⁴ Verohallinnon mukaan myös *vaihdantakelpoisen* sekä *listattavissa olevan* sertifikaatin raukeamista arvottamana voidaan pitää arvopaperin lopullisena arvonmenetyksenä, jos listattavissa olemisesta annetaan selvitys. Ks. lisää Verohallinto: A117/200/2015 (kpl. 6.3)

⁸⁵ Over The Counter-johdannaiset ovat pörssin ulkopuolella laadittuja johdannaisopimuksia, joihin ei voida soveltaa TVL 50.3§:n mukaisia johdannaisopimusten erityissäännöksiä, vaikka johdannaiset olisikin luotu vakioehtojen mukaisesti. Ks. aiheesta lisää Nykänen & Rabinä 2013, s.357

sijoittamisessa (sertifikaatti) on kyseessä säännellyllä markkinalla vaihdettavissa olevasta tuotteesta, kun taas suora sijoittaminen tapahtuu sääntelemättömällä markkinalla (valuutanvaihtopalvelut tai yksityishenkilöiden välinen kauppa). Suoraa Bitcoin-ostamista koskee aiemmin käsitelty sopimusluontoisuus, joka estää tappioiden vähennyskelpoisuuden. Näkemys Bitcoin-sertifikaatin vaihdannasta säännellyllä markkinasta lienee selvä, mutta sertifikaatin lopullisen arvonmenetyksen tulkintaan liittyy kuitenkin ongelmia.

Olellainen kysymys on se, millainen Bitcoin-sertifikaatin arvonmenetys voitaisiin nähdä lopullisena. Bitcoinin volatiliteetti on ollut erityisesti alkuaikoina huomattavan suuri ja kurssissa tapahtuvat voimakkaat muutokset voivat tapahtua hyvin ennalta-arvaamattomasti (esimerkiksi valuutanvaihtopörssien hakkeroinneilla on todettu olevan todella voimakas vaikutus kurssiin). Riskiä Bitcoin-sertifikaatin arvonmenetyksestä ei täten voida kokonaan poissulkea, viitaten historiassa tapahtuneisiin voimakkaisiin kurssimuutoksiin ja useisiin kurssiin vaikuttaviin tekijöihin. Ongelman muodostaa se, että Bitcoin itsessään ei ole arvopaperi, eikä sitä tosiasiasa hallinnoi mikään yksittäinen yritys tai muukaan taho. Tällöin Bitcoin-sertifikaatin romahdus tuskin tulisi täyttämään TVL 50§:n mukaista tunnusmerkkiä *konkurssin* aiheuttamasta lopullisesta arvonmenetyksestä.

Harkinnanvaraiseksi jäisi kuitenkin saman momentin soveltuvuus eri näkökannalta, koska TVL 50.3§ sisältää myös seuraavan: ”*Luovutustappioon rinnastetaan myös sellainen arvopaperin arvonmenetys, jota voidaan konkurssin tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi pitää lopullisena.*” Kysymykseen siitä, voitaisiinko Bitcoin-sertifikaatin romahdus katsoa *konkurssiin verrattavan* syyn johdosta lopulliseksi ja siten luovutustappioksi (eli vähennyskelpoiseksi), ei voida luotettavasti vastata. Bitcoinin kurssi on ennen pitkää kohonnut suurienkin laskujen jälkeen, jolloin kyse on siitä, miten lopullinen arvonmenetys tulkitaan, kun valuuttaa ylläpitää avoin yhteisö.

3.2.6 Ilmoitusvelvollisuus

Missä tahansa vaihtotilanteessa realisoitunut virtuaalivaluutan arvonnousu on ilmoitettava viimeistään sen vuoden veroilmoituksella, jolloin tulo on realisoitunut. Tulon ilmoittamisvelvollisuus soveltuu riippumatta siitä, minkä maalainen kaupan toinen osapuoli on

ja missä valuutassa kauppa syntyy. Merkitystä ei ole myöskään sillä, missä maassa virtuaalivaluutta on.⁸⁶ Veroilmoituksen tekeminen on verovelvollisen vastuulla, jonka vuoksi muistiinpanojen laadinta on tärkeää niin kaikissa hankintatilanteissa sekä luovutuksissa. Verovalvonnallisena kysymysmerkkinä on kuitenkin virtuaalivaluuttojen anonymiteetti.

Hankintatilanteissa on syytä taltioida valuutan hankinta-ajankohta, hankitun virtuaalivaluutan määrä, hankintahetken mukainen valuuttakurssi sekä vaihdantaan käytetty pörssi. Vastaavasti luovutuksissa on tärkeää taltioida vastaavat asiat myynnistä. Huolellisuus ja selkeys omissa muistiinpanoissa korostuu erityisesti useampaa virtuaalivaluuttalompakkoa käytettäessä, mikäli halutaan minimoida FIFO-luovutusperiaatteen haittavaikutuksia.

Virtuaalivaluuttaharrastajille voi syntyä tietynlaisia ennakkoasenteita verotusta kohtaan, joihin virtuaalivaluuttojen anonymiteetti vaikuttaa olennaisesti. Ennakkoasenteena voi olla se, etteivät veroviranomaiset voi toteuttaa verotusta lainkaan, mikäli verovelvollinen salaa toteutettujen kauppojen hankinta- ja luovutushinnat. Verotuskäytännössä tilanne voi kuitenkin kääntyä verovelvolliselle varsin epäedulliseksi, koska pahimmassa tapauksessa voidaan verottaa koko luovutuksen määrä vähentämättä todellista hankintamenoa⁸⁷.

Verovalvonnassa on haasteena löytää ne henkilöt, jotka jättävät tuloja ilmoittamatta. Kuitenkin tarkastusprojekteissa on onnistuttu tunnistamaan henkilöitä⁸⁸. Verovalvonnan ainoita tietolähteitä ovat käytännössä verovelvollisen tilitiedot ja/tai mahdollisesti käytetystä valuutanvaihtopalvelusta pyydetyt tiedot virtuaalivaluutan ostoista ja myynneistä. Esimerkiksi Bitcoin-lompakoiden osoitteet eivät paljasta käyttäjänsä henkilöllisyyttä, vaikka transaktiot ovatkin julkisia. Suorassa virtuaalivaluutan hankinnassa jää kuitenkin jälki henkilön pankkitilille, mikäli valuuttaa ostetaan välittäjäpalvelun kautta. Tällöin verovalvonnassa voidaan tehdä päätelmiä virtuaalivaluutan omistuksesta.

Luovutuksissa virtuaalivaluutta voidaan realisoida fiat-rahaksi yhtä lailla välittäjäpalvelun avulla, jolloin verovelvollisen tilitiedot indikoivat virtuaalivaluutan omistuksesta. Tällöin verovelvolliselle voidaan lähettää selvityspyyntö virtuaalivaluutan käytöstä, mi-

⁸⁶ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 3)

⁸⁷ Puolakanaho 2017

⁸⁸ Puolakanaho 2017

käli luovutusvoittoa ei ole ilmoitettu verottajalle. Mikäli verovelvollisella ei ole hankintamenoja tiedossa tai sitä ei kieltäytymisen vuoksi ilmoiteta verottajalle, voi kyseeseen viime kädessä tulla VML 27§:n mukainen arvioverotus. Sen mukaan verotus on toimitettava arvion perusteella, jos veroilmoitusta ei ole annettu. Lisäksi verotus voidaan toteuttaa arvion perusteella myös niissä tapauksissa, joissa verovelvollisen ilmoitettu tulo on olennaisesti liian vähäinen verrattuna muihin samalla alalla ja vastaavasti saman laatuissa olosuhteissa toimivien verovelvollisten tuloon, jolloin voitaisiin epäillä tulojen salaamista. Tällöin verovelvolliselle on mahdollisuuksien mukaan osoitettava ne vertailutiedot, joihin verotus perustuu.

Tulojen salaamisen ratkaisemiseen voidaan käyttää virtuaalivaluutan vaihtopalveluiden *vertailuverotarkastusta*. Sen avulla voidaan vertailla verovelvollisten ilmoittamaa tuloa VML 27§:n sanamuodon mukaiseen *samalla alalla ja vastaavasti saman laatuissa olosuhteissa toimivien verovelvollisten tuloon*, joka koskee vaihtopalvelusta pyydettyä dataa asiakkaiden ostoista ja myynneistä tietyiltä ajanjaksoilta.⁸⁹ Vertailemalla verovelvollisten ilmoittamaa tuloa muihin vastaavissa olosuhteissa toimineisiin voidaan päätellä, onko verovelvollisen ilmoittama tulo todenmukainen vai mahdollisesti peitelty.

Äärimmäisenä keinona tulojen salaamisessa on yksityishenkilöiden välinen kauppa ja käteisrahan käyttö, jota voidaan teoriassa soveltaa myös virtuaalivaluuttakaupan kaupankäynnissä. Esimerkiksi Bitcoineja voi nykyään hankkia käteisostoilla automaateista ja vastaavasti myyntiä voidaan toteuttaa yksityishenkilöiden kesken käteisrahalla, jolloin kaupankäynnin jäljet jäävät olemattomiksi. Kyseinen esimerkki poikkeaa kuitenkin olennaisesti virtuaalivaluuttojen perusajatuksesta (globaalit rahansiirrot), joten tämän kaltainen veronkierron esimerkki on täysin teoreettinen.

Valvonnan ja ilmoitusvelvollisuuden kysymykset ovat haastavia sekä verovelvolliselle, että veroviranomaisillekin. Esimerkiksi Bitcoinien maksukäytössä veroviranomaisille on ilmoitettu enimmäkseen isommista hankinnoista, joilla on suurempaa merkitystä niin veroviranomaisen kuin verovelvollisenkin osalta.⁹⁰ Tilastotietoa ei ole siitä, kuinka suurissa määrin voittoja on jätetty ilmoittamatta. Kuitenkin verovalvonnan tarkastusprojekteissa on tunnistettu henkilöitä, jotka eivät ole ilmoittaneet virtuaalivaluutasta realisoituneita

⁸⁹ Brade 2017

⁹⁰ Brade 2017

tuloja. Tällöin voidaan todeta, että ilmiö on joka tapauksessa olemassa, mutta sen laajuudesta ei ole luotettavaa tietoa⁹¹.

Ilmoitusvelvollisuus soveltuu kaikissa virtuaalivaluutan vaihdantatilanteissa, mikäli voittoa realisoituu. Tällöin ilmoitusvelvollisuuden kannalta ei ole merkitystä jätetäänkö voitto ilmoittamatta tarkoituksellisen vilpin, viitsimättömyyden tai verosäännösten osaamattomuuden takia. Veroviranomaisten tulisi kuitenkin löytää tähän kysymykseen vastaus nimenomaan sen takia, jotta tiedettäisiin *miksi* osa tuloista jää ilmoittamatta, vaikka ohjeistus ilmoittamisvelvollisuudesta on yksiselitteinen.

Tarkoituksellista vilppiä puoltaa se, että virtuaalivaluuttojen verovalvonta on haastavaa, jolloin kaikkia ilmoittamatta jättämisistä on hankala saada selville. Myös aiemmin mainittu anonymiteetti haastaa verovalvontaa erityisesti, mikäli virtuaalivaluuttoa ei suoraan realisoida fiat-rahaksi, vaan käytetään palveluiden tai hyödykkeiden maksamisessa. Edellä mainitut voivat olla kannustimia tulojen salaamiseen.

Näkökulma viitsimättömyydestä on nostettu esiin sen vuoksi, koska aktiivikäyttäjille on vaivalloista ilmoittaa jokaisesta pienenkin hankinnan realisoineesta arvonnoususta. Laajuudeltaan asia on verovalvonnan sekä verovelvollisen kannalta vähemmän merkityksellinen, mutta toisaalta Verohallinnon kanta ilmoitusvelvollisuudesta ei jätä mahdollisuutta säännöistä poikkeamiselle. Asian merkityksellisyys voi toisaalta muuttua tulevaisuudessa, jos virtuaalivaluutoilla maksaminen kasvaa huomattavasti. Kysymykseen verotuksen osaamattomuudesta ei voida luotettavasti vastata, mutta koska virtuaalivaluuttoa hankitaan pääasiassa sijoitustarkoituksessa, tulisi sijoittajien olla tietoisia sijoitettavan kohteen verotuksesta. Siksi verotuksen osaamattomuus on epätodennäköisin vaihtoehto sille, että tulovalvonnassa on paljastunut tulojen ilmoittamatta jättämisistä.

Tunnistamalla ilmoittamatta jättämisen syyt voidaan arvioida, onko Verohallinnon ohjeistus sittenkin vaikeatulkintainen, onko kyse asenneongelmasta verotuskäytäntöä kohtaan vai onko kyse siitä, että ilmoitusvelvollisuuden noudattaminen on liian vaivalloista. Syy-seuraussuhteiden ymmärtäminen antaa viitekehyksen tulevaisuuden lainsäädäntöä varten, tietoa siihen tulisiko Verohallinnon ohjetta tarkentaa sekä viitteitä siitä, ovatko virtuaalivaluuttoja koskevat verotarkastusprojektit aiheellisia jatkossa. Tämän hetkinen

⁹¹ Puolakanaho 2017

ohje virtuaalivaluuttojen ilmoitusmenettelystä on kuitenkin lyhyt, yksiselitteinen ja tavalliselle verovelvolliselle ymmärrettävä. Sanamuodot ”*realisoi mahdollisen arvonnousun verotuksen missä tahansa vaihdantatilanteessa*” sekä ”*on ilmoitettava itse saamansa tulo Verohallinnolle*” eivät jätä tulkinnanvaraa.

3.3 Menetykset

Virtuaalivaluutoissa on tapahtunut menetyksiä erityisesti petosten seurauksena. Petoksia voidaan jakaa erilaisiin kategorioihin, jotka liittyvät erityisesti virtuaalivaluuttojen anonymitietin ja nopeiden rahansiirtojen hyväksikäyttöön, sijoitushuijauksiin sekä tietoturvan puutteellisuuteen. Valuuttaa on kerätty laittomasti muun muassa vaihtopalveluita muistuttavien internet-sivujen kautta, hyödykkeiden kaupankäynnissä, erilaisissa pyramidihuijauksissa, verkkourkintatapauksissa sekä erilaisten haittaohjelmien avulla.⁹² Laajamittaisia menetyksiä on tapahtunut myös valuutanvaihtopörssiin kohdistuneissa hakkeroinneissa⁹³, joissa virtuaalivaluuttoa on menetetty merkittävästi.

Lähtökohtana huijatuksi tulemisen välttämiseksi on suhtautua kriittisesti epärealistisilta kuulostaviin tuottoihin sekä sellaisiin väittämiin, jotka ovat ristiriidassa taloustieteellisen tai teknisen ajattelun kanssa. Mikäli asianmukaista osaamista virtuaalivaluutoista ei ole, on suotavaa tutustua puolueettomaan tietoon tai ottaa yhteyttä asiantuntijoihin ennen sijoituspäätöstä.

Menetykset virtuaalivaluutoissa aiheutuvat nimenomaan sijoittajien hyväuskoisuudesta tai teknis-taloudellisesta osaamisesta. Enemmistö kärsijöistä on yksityishenkilöitä, jolloin menetykset liittyvät oleellisesti tuloverotukseen sekä menetysten vähennyskelpoisuuteen. Sijoituspetoksissa realisoituneet menetykset ja kysymykset niiden vähennyskelpoisuudesta eivät ole ainoa ongelma sijoittajien kannalta; kyseessä voi olla myös ongelmat verotuksen oikaisussa. Valuuttapörssien hakkeroinneissa ongelmallisuus puolestaan liittyy tuloverolain tulkinnanvaraisuuteen menetysten vähennyskelpoisuudesta. Valuuttapörssi-

⁹² Brade 2017

⁹³ Esimerkiksi tapaukset Mt.Gox, Bitstamp sekä Mycoin (epäilty myös pyramidipeliksi, ks. Bittiraha.fi:n viikkokatsaus 6/2015).

seissä tapahtuneissa menetyksissä on kyse menetetyistä omaisuudesta ja sen vähennyskelpoisuudesta tuloverotuksessa, mikäli menetystä ei saada takaisin täysimääräisenä⁹⁴. Rikoshyödyn menettämisseuraamukset koskevat näissä tapauksissa petoksen tekijää, ei niinkään sijoittajaa, niin kuin esimerkiksi pyramidihuijaustapauksissa.

3.3.1 Meno vai menetys?

Tuloverolaissa ei ole juurikaan säädetty menetyksistä. Vähennyskelpoiseen luovutustappioon rinnastettavat menetykset koskevat ainoastaan TVL 50§:n mukaista arvopaperin lopullista arvonmenetystä sekä johdannaissopimuksen raukeamista tietyin edellytyksin⁹⁵. Elinkeinoverotukseen verrattuna tuloverotuksessa menetyksen vähennyskelpoisuus on olennaisesti suppeampaa; EVL 7§:n mukaan elinkeinotoimintaan liittyvät menetykset ovat vähennyskelpoisia. Kaikkien sellaisten menojen katsotaan kuuluvan henkilökohtaiseen tulolähteeseen, jotka eivät sovellu elinkeinoverolain tai maatilatalouden tuloverolain piiriin.

Tulkintaa monimutkaistaa se, että muiden kuin omaisuuden luovutustappion tai luovutustappioon rinnastettavasta arvopaperin arvonmenetyksestä syntyneestä menetyksestä ei ole tuloverolaissa sääntelyä. Tuloverotuksessa joudutaan myös arvioimaan sitä, onko kyseessä tulonhankkimismeno, vai TVL 31.4§:n mukainen elantomeno. Marginaalisia poikkeuksia lukuun ottamatta elantomeno katsotaan vähennyskeltottomiksi.⁹⁶ Verohallinnon ohjeessa virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta on mainittu vain virtuaalivaluutan *arvonlaskusta* koituneista menetyksistä, jotka on katsottu vähennyskeltottomiksi. Kannanottoja ei ole sellaisiin tapauksiin, joissa virtuaalivaluuttoa on menetetty muulla kuin arvonalaskusta johtuvalla tavalla.

Kuten aiemmin luovutusvoittojen laskennassa käsiteltiin, tuloverotuksen yleisenä lähtökohtana on nettotulon verotus, jonka periaatteiden mukaan kaikki tulon hankintaan liittyvät *menot* ovat vähennyskelpoisia (ns. luonnolliset vähennykset), mikäli niitä ei erikseen ole vähennyskeltottomiksi katsottu.⁹⁷ Säännöksiä tulkitessa on tärkeää erottaa *meno* ja *menetys* toisistaan.

⁹⁴ Esimerkiksi Mt. Gox:n konkurssi, jossa menetykset ylittivät yhtiön varat.

⁹⁵ TVL: 50.3§

⁹⁶ Nykänen 2014, s.292-293

⁹⁷ Nykänen 2014, s. 292

Menon määritelmästä voidaan todeta se, että menona pidetään joko rahanarvoista tai rahamääristä erää, joka on suoritettu ulkopuoliselle. Meno voidaan suorittaa esimerkiksi tulonhankkimistoimintaan liittyen. Tuloverolaissa ei kuitenkaan ole säännelty sitä, mitkä ovat tulonhankkimiseen tai -säilyttämiseen liittyvän menon tunnuspiirteet. Oikeuskirjallisuudessa on vakiintunut käsitys, että kyse on tulonhankkimisesta tai sen säilyttämisestä aiheutuneesta menosta, mikäli meno on suoritettu vakaassa tarkoituksessa tulonhankintaa tai tulonsäilytystä varten. Vähennyskelpoisuuden osalta ei ole ollut merkitystä, kertykö tuloa tosiasiallisesti. Vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on pidetty sitä, että menon tulee olla 'reaalinen', eli sellainen, joka on suoritettu ulkopuoliselle rahana tai rahanarvoisena etuutena.⁹⁸

Menetykset on katsottu oikeuskirjallisuudessa taloudelliseen toimintaan kohdistuvaksi riskitukseksi, joka on voinut aiheutua elinkeinotoiminnassa vallitsevien riskien toteutumisesta. Tuloverotuksessa menetyksen on katsottu aiheutuneen verovelvollisen toimintaan liittyvän riskin toteutumisesta. Ero menon ja menetyksen välillä on se, että meno on vapaaehtoinen suoritus ja menetys puolestaan syntyy vastoin verovelvollisen tahtoa. Myös menetyksen tulee olla reaalinen, jotta se voitaisiin katsoa vähennyskelpoiseksi.⁹⁹ Oikeuskirjallisuuden mukaan menetysten vähennyskelpoisuuteen tuloverotuksessa on katsottu olennaiseksi se, missä määrin menetys liittyy tulonhankkimistoimintaan. Haastavaa on se, että raja menon ja menetyksen välillä on osittain häilyvä.¹⁰⁰

Tuloverolain suppeus menetysten vähennyskelpoisuudesta jättää tulkinnanvaraisuutta sille, voidaanko minkäänlaisia menetyksiä vähentää henkilökohtaisessa tulolähteessä. Asia korostuu, kun menetysten vähennyskelpoisuutta verrataan elinkeinoverotukseen, jossa lähtökohtana on menetysten vähennyskelpoisuus¹⁰¹. Tuloverolain piirissä sattuneisiin menetyksiin on saatu tukea ratkaisusta KHO: 2014:21, jossa menetys voitiin katsoa vähennyskelpoiseksi tulonhankkimismenoksi.

Kyseisessä tapauksessa A harjoitti rahan lainaamista sekä yksityishenkilöille että yrityksille. A oli myöntänyt B Oy:lle 935 000 euron lainan, josta A:lle jäljempänä aiheutui

⁹⁸ Nykänen 2014, s.294

⁹⁹ Nykänen 2014, s. 294-295

¹⁰⁰ Nykänen 2014, s. 297

¹⁰¹ EVL: 7§

vakuuksien pakkorealisoinnin jälkeenkin 284 686 euron menetys. B Oy:n maksukyvyttömyys johtui konkurssista. Tapauksessa olennaisena kysymyksenä oli se, katsottiinko kyseinen menetys vähennyskelpoiseksi A:n pääomatuloverotuksessa. Arviointiin vaikutti rahanlainaustoiminnan laajuus ja luonne, joiden perusteella arvioitiin menetyksen suhdetta tulonhankkimistoimintaan. Nykänen¹⁰² on tapaista arvioidessaan kuitenkin huomauttanut, ettei toiminnan laajuuden tulisi vaikuttaa tulonhankkimisluonteen arviointiin. Perusteena edellä mainitulle on hallituksen esityksen¹⁰³ kannanotot vuokraustoiminnasta, jolloin yhdenkin asunnon vuokraus on katsottu ansiotoiminnaksi. Sen vuoksi olisi oikeudenmukaista, että pienimuotoisessakin tulonhankkimistoiminnassa menojen tulisi olla vähennyskelpoisia.

Tapauksen arvioinnissa oli haastavaa se, ettei tuloverolaissa ole säädetty menetyksiä vähennyskelpoiseksi. Tuloverolain 50.3§:ssä säädetty poikkeustapaukset ovat ainoita nimellisesti säädettyjä poikkeuksia. A:n pyrkimys oli saada vähentää B Oy:n konkurssista aiheutuva menetys pääomatulojen hankintaan kohdistuvana tulonhankkimismenona. Aiemmin A:n vaatimus menetyksen vähennyskelpoisuudesta oli hylätty, jolloin hylkäystä oli perusteltu vakiintuneella verotuskäytännöllä. Kuitenkin hallinto-oikeus hyväksyi A:n vaatimuksen, ja jäljempänä KHO pysytti hallinto-oikeuden päätöksen voimassa (Ään.). Tällöin A:lla oli loppujen lopuksi oikeus vähentää menetys tulonhankkimismenona.

Lähtökohtana menetyksen vähennyskelpoisuudelle tulisi pitää sitä, liittyykö menetys veronalaisen tulon hankintaan. Kyseistä periaatetta käyttämällä ei tarvitsisi kiinnittää huomiota siihen, kuinka laajaa tulonhankkimistoiminta on. Ratkaisun KHO: 2014:21 merkityksellisyyttä puoltaa se, että se poikkeaa olennaisesti aiemmasta verotuskäytännöstä. Tapauksen ratkaisuun viitaten voidaan todeta, ettei tuloverolakia ja elinkeinoverolakia veratessa voida täydellä varmuudella päätellä, onko tuloverolain mukainen menetys aina vähennyskelpoton.¹⁰⁴ Edellä mainittu korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu lisää epävarmuutta siitä, onko tulonhankkimistoiminnan laajuudella on merkitystä menetyksen vähennyskelpoisuudessa. Tulkintaongelmia muodostuu silloin, kun tulonhankkimistoiminnan laajuus otetaan arvioinnissa huomioon – linjaveto laajan ja suppean tulonhankkimistoiminnan välillä on hyvin hankalaa lainsäädännön puuttuessa.

¹⁰² Nykänen 2014, s.304-305

¹⁰³ HE: 200/1992, s.15

¹⁰⁴ Nykänen 2014, s.304-305

3.3.2 Pyramidipelit ja verotuksen oikaisu

Monitasomarkkinointimallia¹⁰⁵ hyödyntävissä pyramidihuijauksissa verovelvollisen ongelmana on maksettu vero verkostopalkkioista¹⁰⁶ tai virtuaalivaluutan väitetyn arvonnousun myötä realisoituneet tuotot, joista on maksettu veroa. Pyramidimallin mukaisesti tuotteita maksetaan tosiasiallisesti uusien jäsenten liittymismaksuista, eikä tuotteen tai palvelun tosiasiallisesta myynnistä. Pyramidipelit sekä laillinen verkostomarkkinointi saatetaan helposti mieltää samoiksi asioiksi. Ero niiden välillä on kuitenkin se, että laillisessa verkostomarkkinoinnissa tulot muodostuvat palveluiden tai tuotteiden tosiasiallisesta kaupankäynnistä, kun taas pyramidipelissä tulot muodostuvat uusien jäsenten liittymismaksuista.¹⁰⁷ Verkostomarkkinointimallia käyttäviin virtuaalivaluuttoihin on suhtauduttava hyvin kriittisesti, koska verkostomarkkinoinnilla on toteutettu kautta aikain laajamittaisia pyramidihuijauksia¹⁰⁸.

Pyramidipelin paljastuessa on todennäköistä, että verovelvollisen realisoima tulo menetetään rikoshyötynä valtiolle, mikäli tapaus tuomitaan rikolliseksi toiminnaksi ja mikäli rikos on tuottanut vastaajalle enemmän tuloa kuin mitä hän on pyramidiin sijoittanut. Luonnollisen henkilön verotusta voidaan jäljempänä hakea oikaistavaksi, mutta ongelmaksi saattaa muodostua verotusmenettelyn oikaisuvaatimusten määräaika.

Virtuaalivaluuttojen pyramidipelien ensimmäinen toteuma on rahastotyyppinen huijaus, joissa hyödynnetään Bitcoinin tai jonkin muun virtuaalivaluutan anonymiteettiä, sekä peruuttamattomia siirtoja. Virtuaalivaluutan omistajat houkuttelevat sijoittamaan omistamaansa virtuaalivaluuttoa johonkin kuvitteelliseen rahastoon, jossa luvataan poikkeuksellisen suuria tuottoja. Huijauksessa käytetään hyödyksi pyramidipelin mallia, jossa keskeisenä ajatuksena on maksaa rahaston kuvitteellisia tuottoja vanhoille jäsenille uusien jäsenten liittymismaksuista. Käytännössä pyramidipelit kuitenkin hajoavat silloin, kun kasvu loppuu, eikä uusia jäseniä enää liity mukaan. Pyramidipelin kestävä toiminta vaa-

¹⁰⁵ Kansankielellä ”verkostomarkkinointimalli”.

¹⁰⁶ Verkostopalkkioita maksetaan monitasomarkkinoinnissa silloin, kun onnistuu rekrytoimaan uusia jäseniä mukaan toimintaan.

¹⁰⁷ HE: 102/2005 (ks. kpl. 2.3 ”Monitasomarkkinointi”) & Rahankeräyslaki: 4.5§

¹⁰⁸ Esimerkkitapauksia Wincapita (Suomi), Bernie Madoff (USA) sekä Bitcoin Savings & Trust (USA).

tisi jatkuvaa uusien jäsenten tuomaa tuloa. Pyramidipelin hajoamispisteessä rahaston ylläpitäjä voi kadota jäljettömiin rahaston hallinnoiman virtuaalivaluutan kanssa, jolloin omia sijoituksia voi olla mahdoton saada takaisin.¹⁰⁹

Edellä mainitun mukainen pyramidihuijaus paljastui vuonna 2012, jossa kyseisen sijoitusrahaston nimi oli Bitcoin Savings & Trust. Rahaston perustaja Trendon T. Shavers houkutteli uusia jäseniä mukaan sijoitustoimintaan muun muassa chat-palveluiden kautta sekä Bitcoin-keskustelufoorumeilta. Tekijä lupasi seitsemän prosentin viikoittaista korkoa sijoittajille, jota todellisuudessa maksettiin uusien jäsenten sijoittamista Bitcoineista. Luvattua sijoitusrahastoa ei tosiasiallisesti ollut olemassa, vaan valuuttaa vastaanotettiin ja jaettiin rahaston perustajan omien Bitcoin-lompakoiden avulla. Loppujen lopuksi tekijä keräsi ainakin yli 725 000 Bitcoinia sijoittajilta, joista hän palautti ainakin yli 538 000 Bitcoinia ”rahaston tuottona”, kuitenkin siirtäen vähintään yli 150 000 Bitcoinia omaan käyttöönsä. Myöhemmin Shavers realisoi hiljalleen keräämiänsä Bitcoineja Yhdysvaltain dollareiksi. Tekijä tuomittiin henkilökohtaisiin sakkoihin, vankeustuomioon sekä palauttamaan korkoinensa yli 40 miljoonan dollarin arvosta rikoshyötyä.¹¹⁰

Petoksia voi esiintyä myös uusien virtuaalivaluuttojen osalta. Erilaisia virtuaalivaluuttoja arvioidaan olevan olemassa noin 700-1000, mutta valtaosa niistä nähdään merkityksettömiksi¹¹¹. Vain pienellä osalla virtuaalivaluutoista on sellaisia ominaisuuksia, joilla olisi markkina-arvon kannalta todellista merkitystä. Merkityksettömissä valuutoissa muodostuu yleensä hetkittäinen nopea kurssinousu, mutta totaalinen arvonmenetykset on niille tyyppistä. Laittomassa rahankeräystarkoituksessa luodut virtuaalivaluutat perustuvat kohderyhmän tietämättömyyteen aiheesta¹¹².

Epäilyksiä herättäneet virtuaalivaluutat käyttävät usein hyväksi Bitcoinin menestystä lupaamalla uudelle virtuaalivaluutalle epäilyttävän suurta ja nopeaa arvonnousua. Arvonnousun ylikorostamisen päätarkoituksena on saada ihmiset sijoittamaan mahdollisimman paljon rahaa uuteen virtuaalivaluuttaan. Sellaiseen valuuttaan ei ole suotavaa sijoittaa,

¹⁰⁹ Brade 2017 & KKV 2014

¹¹⁰ Mizrahi 2016 & US District Court 2014: SEC v. Shavers, Case No. 4:13-CV-416

¹¹¹ Brade 2017 & Järvinen 2017

¹¹² Virtuaalivaluutoissa on olennaista ymmärtää perusasiat lohkoketjusta sekä valuutan louhintaprosessi, jotta osataan arvioida valuutan ja valuuttaa markkinoivan tahon luotettavuutta. Erityisen tärkeää on selvittää, millä perusteilla ilmoitettu markkina-arvo muodostuu.

jonka arvo ei määräydy vapailla markkinoilla kysynnän ja tarjonnan mukaan. Tällaisessa tapauksessa virtuaalivaluuttaa edustavan tahon luotettavuus on varsin kyseenalaisella tasolla, mikäli taho tai yhtiö määrittelee valuutan arvon itse. Markkinointi virtuaalivaluutalla maksamisesta voi olla toissijaista, koska hyödykkeiden hankkiminen petokseen perustuvalla virtuaalivaluutalla ei ole realistista. Sen vuoksi markkinoinnin ensimmäinen prioriteetti on sijoitustoiminnassa ja arvonnousussa, jotta sijoittajia lähtisi mukaan mahdollisimman paljon. Kriittinen suhtautuminen epärealistisiin tuottoihin on monesti hyvä keino välttää menetyksiä.

Teknisestä näkökulmasta on syytä tutkia sitä, miten avoin tai suljettu tietyn virtuaalivaluutan järjestelmä on. Bitcoinia voidaan pitää luotettavana sen vuoksi, koska se käyttää avointa lähdekoodia ja transaktiot ovat avoimia.¹¹³ Bitcoinin luotettavuutta lisää myös se, että sitä ei hallinnoi mikään yksittäinen taho, joka voisi toimia vilpillisessä mielessä. Sellaisiin virtuaalivaluuttoihin on syytä suhtautua hyvin kriittisesti, joiden olennaiset taustatiedot ovat salaisia¹¹⁴. Tällöin ainoana lähdetietona voidaan käyttää virtuaalivaluuttaa edustavia ihmisiä ja heidän antamia lupauksia. Epäilyksiä valuuttaa kohtaan on syytä herättää silloin, mikäli valuuttaa hallinnoi osakeyhtiö, sen omistusrakenne on monimutkainen ja mikäli se on veroparatiisiin rekisteröity. Myös yhtiötä edustavien henkilöiden taustatiedot on syytä tutkia perusteellisesti, mikäli toiminta vaikuttaa vähänkään vilpilliseltä.

Bitcoinin menestys on poikanut markkinoille yksittäisiä epäilyttäviä virtuaalivaluuttoja (esim. Bigcoin, OneCoin). Petostapausten analysointi on hankalaa, johtuen uusien valuuttojen marginaalisesta koosta sekä riittävän informaation puutteesta. Esimerkiksi OneCoinin tapauksessa on mahdotonta tehdä yhtiön tilinpäätöstietojen perusteella johtopäätöksiä, koska ne eivät ole monimutkaisten yritysrakenteiden vuoksi julkisia. Toisaalta, yhtiön tunnuslukujen tai markkinoidun virtuaalivaluutan olennaisten tietojen salaaminen kertoo jo paljon luotettavuudesta.

OneCoin-virtuaalivaluutta on ollut Suomessa vahvasti esillä sekä KRP:n selvityksen alaisena. Tähän mennessä varsinaista esitutkintaa ei kuitenkaan ole käynnistetty, vaikka

¹¹³ Brade 2017

¹¹⁴ Mikäli valuuttaa hallinnoi yhtiö, tällöin on syytä selvittää omistusrakenteet. Myös lähdekoodin julkisuus sekä valuutan arvonnääräytymisen tosiasialliset perusteet on tärkeää selvittää ennen sijoittamista.

OneCoinin toiminta kiellettiin Saksassa keväällä 2017.¹¹⁵ OneCoin-virtuaalivaluutta täyttää laajamittaisesti sellaisia tunnusmerkkejä markkinoinnissaan, joiden perusteella on syytä noudattaa erityistä varovaisuutta ja harkintaa kyseisen palvelun hankinnassa. Perusteluina edellä mainituille väittämille ovat esimerkiksi markkinoinnissa esitetyt epärealistiset tuotto-odotukset, salattu lähdekoodi, monitasomarkkinointimallin käyttö, epäselvät ulkomaiset omistusrakenteet sekä se, että yhtiö itse suorittaa valuutan louhinnan.¹¹⁶ Lisäksi OneCoinin markkinoinnissa käytetään osakesijoittamisesta tuttua split-termiä¹¹⁷ siten, että virtuaalivaluutan luomiseen oikeuttavien ”tokenien” lukumäärä splitataan, mutta splitin jälkeiseen arvonmuutokseen ei oteta suoranaisesti kantaa¹¹⁸. Edellä mainittu on vastoin normaalia taloustieteellistä ajattelutapaa.

Virtuaalivaluutoissa ilmeentyviin pyramidipeleihin voidaan rinnastaa kotimaista WinCapita-tapausta, joissa on tärkeää tulkita niin menettelytapaa, kuin oikeuskäytäntöäkin. Kyseisen sijoitusklubin perustanut henkilö tuomittiin lainvoimaisesti törkeästä petoksesta ja rahankeräysrikoksesta. Vastaajan katsottiin erehdyttäneen tuhansia ihmisiä sijoittamaan rahaa klubin toimintaan. Vastaajan antamien tietojen mukaan klubi harjoittaisi vedonlyöntitoimintaa ja valuuttakauppaa, joiden pohjalta tuottoja maksettaisiin sijoittajille. Todellisuudessa varsinaista tuottoa saivat vain ne jäsenet, jotka liittyivät aikaisessa vaiheessa mukaan klubin sijoitustoimintaan. Kyse ei siis ollut todellisesta sijoitustoiminnasta, vaan klubin maksamat tuotot koostuivat uusien jäsenten maksamista liittymismaksuista.¹¹⁹

WinCapitan tapauksessa on verotuksellisesti olennaista se, mitä tapauksessa ratkaistiin niiden henkilöiden osalta, jotka saivat klubista tuottoja itselleen enemmän kuin mitä olivat sijoittaneet. Pyramidipelistä tuottoa saaneiden henkilöiden merkittävänä riskinä voidaan nähdä se, että maksettu tuotto menetetään rikoshyötynä valtiolle, mutta maksetut

¹¹⁵ KRP 2015 & BaFin 2017

¹¹⁶ Ks. Petteri Järvisen blogikirjoitukset OneCoinista ajalta 2015-2017 (Blogi: ”Havainnot digimaailmasta”)

¹¹⁷ Splitissä osakkeiden lukumäärää lisätään, mutta osakepääoma pysyy samana. Käytännössä mikään ei juurikaan muutu, vaan splitin tarkoituksena voi olla esimerkiksi helpottaa osakekaupankäyntiä muuttamalla osakkeen yksikköarvoa pienemmäksi. Tällöin osakkeenomistajien osakepääoma pysyy samana. (Lindström 2005, s.138-139)

¹¹⁸ Järvinen 2015

¹¹⁹ KKO: 2014:7

pääomatuloverot jäävät silti todelliseksi. Kyseessä on niin kutsutut *menettämisseuraamukset*, joista on säädetty rikoslaisissa¹²⁰. Esimerkiksi tapauksessa KKO 2014:72 katsottiin, että rikoshyöty voidaan vaatia menetettäväksi myös vilpittömässä mielessä toimineelta hyödynsaajalta. Kyse on yhdestä WinCapita- tapauksen tuomiosta, joissa vastaajat olivat saaneet WinCapita- klubista enemmän tuottoja, kuin mitä he olivat siihen sijoittaneet. Sijoittajat eivät kuitenkaan tieneet toiminnan olevan rikollista (vilpitön mieli). Menettämisseuraamuksen tuomittavuuden edellytykset täyttyivät vilpittömässä mielessä toimimisesta huolimatta (RL: 10:2.1§), jolloin vastaajina olleet neljä henkilöä ja yksi kuolinpesä menettivät taloudellisen hyödyn valtiolle.¹²¹

Tuloverolaisissa käytetyn periaatteen mukaisesti kaikki sellainen tulo on veronalaista, jota ei verovapaaksi ole erikseen säädetty tai katsottu verovapaaksi vakiintuneen oikeus- tai verotuskäytännön mukaan¹²². WinCapitan ja sen kaltaisten tapausten selvittämisessä on menettämisseuraamusten kannalta ongelmallista se, ettei rikoshyödyn verovapaudesta ole nimenomaisesti säädetty. Olennainen vaikuttaja rikoksen tulojen verollisuudessa on se, minkä tyyppisellä rikollisella toiminnalla tulo on muodostunut. Laillisen tavaran salakuljetustapauksissa (esimerkiksi tupakkatuotteet ja alkoholi) on rikoksenteikijän mahdollista syyllistyä veropetokseen, mikäli asiaankuuluvia veroja ei kanneta.¹²³ Tulokäsitteen ulkopuolelle on jätetty tulo, joka on peräisin sellaisesta toiminnasta, jota ei laillisesti voida harjoittaa (esimerkiksi varkaudet, huumekauppa tai paritus). Edellä mainitun tyyppinen tulo ei kuulu ilmoitusvelvollisuuden piiriin, eikä sen vuoksi sen ilmoittamatta jättämistä voida katsoa veropetokseksi.

WinCapita-tapaukseen liittyvät sijoittajien tuomiot¹²⁴ eivät kuitenkaan anna selitystä sille, mitä ratkaistiin sijoittajien lopullisen *verokohtelun* osalta. Ongelma koskee niitä, jotka ovat sijoittaneet klubiin hyvässä uskossa, ilmoittaneet tulon verottajalle ja maksaneet verot, mutta jäljempänä menettäneet rikoshyödyksi katsotun tulon valtiolle. Rikosoikeudellisessa arvioinnissa WinCapitan pyramidipelin harjoittaminen katsottiin lainvastaiseksi toiminnaksi, mutta sijoitusklubin toimintaan ja tuottoihin uskoneiden sijoittajien

¹²⁰ Rikoslaki 10. luku

¹²¹ KKO: 2014:72

¹²² Kukkonen 2017, s.80

¹²³ Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke ”Menettämisseuraamukset” 2008-2009, s.22

¹²⁴ KKO: 2014:72, KKO: 2014:73 & KKO: 2016:75

ei katsottu syyllistyneen rikokseen¹²⁵. Tapauksessa KKO: 2014:73 kiistattomuutta vastaajan vilpittömästä mielestä puolsi tietämättömyys rikollisesta toiminnasta sekä vastaajan menettelytapa, jossa rikoshyödyksi jäljempänä ilmentynyt tulo oli jo aiemmin ilmoitettu verottajalle ja vero maksettu. Mikäli edellä mainitun KKO:n tapauksen tavoin veroa on maksettu ja tulo jäljempänä menetetään rikoshyötynä valtiolle, verotusta voidaan hakea jälkepäin muutettavaksi. Oikeudenmukaiseksi on katsottu se, että aiemmin verotettua tuloa joka myöhemmin on katsottu rikoshyödyksi, on jätettävä verottamatta, mikäli vastaajalle ei jää verotettavaa tuloa.¹²⁶ WinCapitan kaltaisissa tapauksissa sijoittajien vero-ongelmien ratkaisu on hakea verotusta oikaistavaksi.

Menettämisseuraamusten ongelmallisuus on tuloverotuksen oikaisuun liittyvissä vanhentumissäännöksissä, mikäli rikosoikeudellinen käsittely kestää liian kauan¹²⁷. Lähtökohdiana on kuitenkin nähty verotuksen oikaiseminen sen vuoden osalta, kun menetettyä rikoshyötyä on verotettu¹²⁸. Esimerkiksi Helsingin hovioikeudessa käsitellyssä tapauksessa¹²⁹ katsottiin, että verovelvollisen on mahdollisuus hakea oikaisua verotukseensa VML 64§:n mukaisesti. Kyseessä oli Uber-sovelluksen avulla suoritettua ammattimaiseksi toiminnaksi katsotut henkilökuljetukset ilman taksilupaa, jolloin henkilökuljetuksista saatu tulo on katsottu menetettäväksi rikoshyötynä valtiolle. Ratkaisuun ei vaikuttanut se, että saadusta tulosta oli aiemmin maksettu ansiotuloveroa.

VML 64§:n mukainen verotuksen oikaisuvaatimus on tehtävä kolmen vuoden kuluessa verovuoden päättymistä seuraavan vuoden alusta. Ongelmallinen esimerkkitapaus voidaan johtaa WinCapita-tapauksesta KKO: 2014:72. Vastaaja N oli liittynyt sen aikaiseen Giiklubiin (WinCapita) jo vuonna 2006, josta hän oli saanut nettohyötynä jäsenyytensä aikana 16 500 euroa. Tulon on täytynyt muodostua vuosien 2006 - 2013 välillä, koska käräjäoikeuden tuomio tapauksesta on annettu 24.5.2013. Mitä todennäköisemmin N on maksanut pääomatuloveroa jo klubiin liittymisen alkua ajoista lähtien, kun pyramidipeli on maksanut tuottoa jäsenilleen. Tällöin vastaaja N:llä on todellinen ongelma verotuksen oikaisussa, mikäli oikaisuvaatimuksen määräajassa ei jousteta.

¹²⁵ KKO: 2014:73

¹²⁶ Kukkonen 2017, s.83

¹²⁷ Mts. 83

¹²⁸ Puolakanaho 2017 & Kukkonen 2017, s.83

¹²⁹ HelHO: 2016:13 (KKO:ssa, vailla lainvoimaa)

3.3.3 Virtuaalivaluutat ja haittaohjelmat

Virtuaalivaluuttoja on käytetty anonymiteetin vuoksi haittaohjelmien lunnasvaluuttana, jolloin kyse on tietoturvan lieveilmiöstä. Tietoturvan ja tietoturvaosaamisen puutteet mahdollistavat haittaohjelmien leviämisen tietojärjestelmiin. Eräs maailmanlaajuinen ilmiö on Ransomware-kiristysohjelma, joka estää salaamalla tietokoneen käytön osittain tai kokonaan. Ohjelmalle altistuminen voi tapahtua esimerkiksi sähköpostin liitetiedostosta, saastuneesta verkkosivun mainoksesta tai muusta haitallisesta linkistä. Haittaohjelman purkamisen lunnasvaatimuksissa on usein ollut kyse Bitcoineista.

Ransomwaren haitallisuus korostuu erityisesti suurissa yrityksissä, mikäli yrityksen koko tietoverkko saastuu. Suuret yritykset saattavat jopa ostaa reserviin Bitcoineja kyseisen haittaohjelman varalta¹³⁰. Käyttö lunnasvaatimuksissa on yksi keino hyödyntää Bitcoinin anonymiteettiä, mutta moraalisesti väärällä tavalla. Yksityishenkilöiden kannalta kiristysohjelmia ei voida pitää vakavuudeltaan yhtä suurena riskinä kuin yritysten osalta, vaikka ilmiö voidaan katsoa vakavaksi kaikissa tilanteissa.

Ajatus Ransomwaren aiheuttamien menetysten vähentämisestä luonnollisten henkilöiden tuloverotuksessa on kaukaa haettu. Ilmiössä on kyse tietoturvasta ja sen mahdollisista puutteista, jotka luovat mahdollisuuden saastuttaa tietokone ja sen myötä estää pääsyn tietokantaan. Vaikka kiristysohjelmat liittyvät ilmiönä olennaisesti virtuaalivaluuttoihin, virtuaalivaluutat ovat silti vain sivutuotteena varsinaisessa tietoturvaan liittyvässä ilmiössä. Kiristysohjelmien vaatimia lunnaita ei suositella maksettavaksi, koska täyttä varmuutta tietokoneen avaamisesta lunnaiden maksun jälkeen ei ole, vaikka yleensä salaus onkin saatu poistettua lunnaiden maksun jälkeen¹³¹.

Ransomware-ilmiön aiheuttamien menetysten vähennyskelpoisuus on kysymysmerkki elinkeinoverotuksessa, mutta tuloverotuksessa asia on selvä. Koska menetysten vähennyskelpoisuus on hyvin suppeaa TVL:n mukaisessa verotuksessa, eikä kyseisellä tietoturvan ilmiöllä ole suoranaisesti yhteyttä tulonhankkimistoiminnassa realisoituvaan riskiin, ei voida katsoa olevan perusteita haittaohjelman aiheuttaman menetyksen vähennyskelpoisuudelle. Vakiintuneesta verotuskäytännöstä poikkeavassa ratkaisussa KHO:

¹³⁰ Brade 2017

¹³¹ F-Secure N.d.

2014:21 TVL:n mukainen menetys katsottiin vähennyskelpoiseksi, mutta ratkaisun perusteina menetyksen vähennyskelpoisuudelle oli muun muassa tulonhankkimistoiminnan laajuus ja ammattimainen luonne. Tällöin saatavan menetys voitiin liittää tulonhankkimistoimintaan ja vähentää TVL 54.1§:n mukaisena tulon hankkimisesta johtuneena menona.

Vaikka Bitcoineja itsessään omistettaisiin laajasti tulonhankkimistarkoituksessa, haittaohjelman aiheuttama lunnasvaatimus ei liity varsinaiseen tulonhankkimistoimintaan. Verotuskäytännössä on tehty selväksi se, että virtuaalivaluutan arvonlaskusta koituneet menetykset ovat vähennyskelvottomia. Ransomwaren liittyessä muuhun, kuin tulonhankkimistoimintaan, on varsin epätodennäköistä, että sen kaltaiset virtuaalivaluutan menetykset olisivat vähennyskelpoisia TVL:n mukaisessa verotuksessa. Kuten aiemmassa Win-Capita-tapauksessakin, myös Ransomwaressa on kyse ensisijaisesti rikosoikeudellisesta asiasta, jolloin verotukselliset kysymykset ovat vasta toissijaisia.

Vaikka Ransomware-ilmio on maailmanlaajuinen, ei lähdetietoa sen aiheuttamien menetysten verokohteluun ole saatavilla. Kysymykseksi jää se, voisiko maksettujen lunnaiden osuuden vähentää edes elinkeinotoiminnan mukaisessa verotuksessa. Yritystapauksissa lunnasvaatimukset ovat lähtökohtaisesti suurempia, koska saastuneita tietokoneita voi olla useita, jolloin lunnasvaatimusten yhteismäärä voi kasvaa huomattavaksi.

EVL 7§:n mukaisista vähennyskelpoisista *menetyksistä* on säädetty EVL 17§:ssä, joka käsittää muun muassa rahoitusomaisuuteen kohdistuvasta kavalluksesta, varkaudesta tai muunlaisesta rikoksesta johtuneet menetykset. Tämän kaltaisessa tapauksessa on hankalaa tehdä linjavetoa aiemmin käsiteltyjen *menon* ja *menetyksen* käsitteiden välillä, joilla voi olla vaikutus vähennyskelpoisuuden hyväksymiseen. Ransomware-haittaohjelman voidaan jossain määrin katsoa liittyvän elinkeinotoiminnassa kohdattavan riskin toteutumiseen¹³², joten sitä voidaan perustella *menetyksenä*. Toisaalta Ransomwaren johdosta maksetut lunnasvaatimukset voidaan yhtä lailla katsoa *menoksi*, koska menona voidaan pitää ulkopuoliselle suoritettua rahamääräistä tai rahanarvoista erää¹³³.

¹³² ks. menetyksen käsitteestä: Nykänen 2014, s.294

¹³³ ks. menon käsitteestä: Nykänen 2014, s.294

Ilmiöön liittyen ei ole Suomessa oikeuskäytäntöä, oikeuskirjallisuutta tai muutakaan luotettavaa lähdeaineistoa, joka antaisi viitteitä haittaohjelman aiheuttaman menetyksen vähennyskelpoisuuteen. Malwarebytes- nimisen tietoturvayhtiön laatiman selvityksen mukaan kuitenkin yli kolmannes Ransomwaren uhreiksi koituneista yhtiöistä on menettänyt omaisuutta haittaohjelman seurauksena. Ilmiön vakavuutta korostaa se, että lunnasvaatimukset ovat joissain yrityksiä koskevissa tapauksissa nousseet todella merkittäviin summiin (10 000 – 50 000 USD)¹³⁴. Niiden vähennyskelpoisuudella on olennainen merkitys lopullisen yhteisöveron laskennassa.

3.3.4 Pörssihakkeroinnit

Muita tietoturvaan liittyviä virtuaalivaluuttamenetyksiä ovat olleet valuutan vaihtopörssiin kohdistuneet hakkerointi-iskut sekä lompakko-ohjelmien varastamiset. Merkittävät tapaukset ovat kohdistuneet suuriin kohderyhmiin, joista on voitu saada maksimaalinen taloudellinen hyöty kerralla. Esimerkiksi japanilaisesta Mt. Gox- nimisestä Bitcoin-pörssistä hävisi vuonna 2014 satojen miljoonien eurojen arvosta Bitcoineja¹³⁵. Myös Hong Kongilaisesta Bitfinex- nimisestä pörssistä varastettiin vuonna 2016 noin 120 000 Bitcoinia¹³⁶.

Valuutanvaihtopörsseissä tapahtuneissa menetyksissä on kyse virtuaalivaluutan lopullisesta menetyksestä, mikäli omaisuutta ei jäljempänä saada takaisin. Esimerkiksi Mt. Gox:n tapauksessa kyse oli virtuaalivaluutan massiivisesta varastamisesta, joka johti lopulta vaihtopalvelun insolvenssiin. Mahdollisuus pörssihakkeroinneissa realisoituvien menetysten vähennyskelpoisuuteen on sellaisessa tilanteessa, mikäli toiminta katsotaan elinkeinotoiminnaksi ja virtuaalivaluutta on verotuksessa yrityksen vaihto-omaisuutta. Arvopaperikauppaa koskevien edellytysten, kuten jatkuvuuden, suunnitelmallisuuden, aktiivisuuden ja taloudellisen riskinoton tunnuspiirteet on täytyttävä. Edellä mainituilla edellytyksillä myynnistä aiheutuvat tappiot ovat vähennyskelpoista menoa. Kuitenkaan muusta kuin myynnistä aiheutuvista menetyksistä ei ole suoraa ohjeistusta¹³⁷. Valuutan varastamistapaukset pörsseistä ovat kaiken kaikkiaan ongelmallisia, koska pörssiskandaalien kärsijöinä ovat suurissa määrin luonnolliset henkilöt.

¹³⁴ Hern 2016

¹³⁵ Bloomberg 2014

¹³⁶ Baldwin 2016

¹³⁷ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 2.2.1 & 2.2.2)

Pörssihakkeroinneissa omaisuuttaan menettäneiden luonnollisten henkilöiden voidaan todeta olevan verotuksellisesti haastavassa asemassa. Oikeuskäytäntöä ei tapauksista ole ja menetysten vähennyskelpoisuus TVL:n mukaisessa verotuksessa on kiistanalainen. Lisäksi aiemmat pörssihakkeroinnit osoittavat sen, että menetettyä omaisuutta voi olla hyvin hankalaa saada täysimääräisenä takaisin. Menetysten vahingollisuutta korostaa erityisesti niiden pitkäaikaisten Bitcoin-sijoittajien kohtalo, joiden Bitcoin-varallisuus on nostanut vuosien saatossa huomattavasti arvoaan alkuaikoihin verrattuna; mittava arvonnousu on voitu menettää silmänräpäyksessä. Tulonhankkimistoiminnan jatkuvuuden kannalta menetysten vähennyskelpoisuus olisi elintärkeä asia.

4 Pohdinta

Lainsäädännön ja oikeuskäytännön niukkuudesta johtuen on hankalaa tehdä yksiselitteisiä päätelmiä siitä, millainen virtuaalivaluuttojen tuloverotuksen tulisi jatkossa olla. Tämän hetkinen verotuskäytäntö perustuu tuloverolain peruseriaatteisiin, tosin viittauksia sääntelemättömään sijoitustoimintaan on haettu oikeuskäytännöstä (KHO 2010:74). Tulevaisuuden lainsäädännöllisenä haasteena on nopeasti kehittyvä virtuaalivaluuttateknologia.

Virtuaalivaluuttoja koskeva EU-lainsäädäntö on vasta alkuvaiheessa, ja tähän mennessä niitä koskevat direktiiviehdotukset ovat keskittyneet rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseen¹³⁸. Lainsäädännöllisesti virtuaalivaluuttoihin liittyy paljon muutakin olennaista kuin verotus, jolloin virtuaalivaluuttojen verotus on vain yksi osa-alue muiden joukossa. Suomen verotuskäytännön kehityksen pysähtymisestä viestii se, että ohje virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta on annettu vuonna 2013, joka on vielä tänäkin päivänä voimassa oleva versio. Voimassa olevan Verohallinnon ohjeen (A83/200/2013) päivitykset ovat odotettavissa elinkeinoverotuksen verotuskäytäntöihin sekä mahdollisesti myös arvonlisäverotukseen. Lisäksi ohjeessa olevat esimerkit Bitcoineista tullaan todennäköisesti päivittämään sen nykyarvoa vastaavaksi.¹³⁹

Suuremmat, virtuaalivaluuttaharrastajien osalta toivotut linjamuutokset verotuskäytännössä riippunevat tulevaisuudessa muodostuvasta oikeuskäytännöstä. Kritiikkiä on annettu hankintameno-olettaman soveltumattomuudesta ja arvonlaskusta koituvien menestysten vähennyskelvottomuudesta. Kiistatonta on se, että virtuaalivaluuttojen verotuskäytäntö on tiukka luonnollisille henkilöille. Kuitenkin niin kauan, kuin virtuaalivaluutalla ei käydä kauppaa säännellyllä markkinalla, on nykyinen luovutusvoittoverosäännösten soveltumattomuus perusteltua.

Verotuskäytäntö voidaan nähdä epärealistisena verrattuna muihin sijoitustuotteisiin, muttei rinnastus esimerkiksi pörssiosakkeisiin ole relevantti, koska virtuaalivaluutassa ei ole kyse arvopaperista. Verotuksen neutraalius ei kuitenkaan toteudu erilaisten Bitcoin-sijoi-

¹³⁸ ks. Euroopan komissio: 2016/0208(COD)

¹³⁹ Puolakanaho 2017

tusvaihtoehtojen kesken. Aiemmin käsitellyssä Bitcoin XBT-sertifikaatissa on kyse pörs-silistatusta arvopaperimuotoisesta johdannaisesta, johon liittyy paremmat verotukselliset lähtökohdat kuin suoraan Bitcoin-ostamiseen. Molempien sijoituskohteiden tarkoitus on kuitenkin täysin sama.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että tällä hetkellä virtuaalivaluuttojen verotuskäytännössä eletään tasaista odotusvaihetta. Kehittymätön lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö eivät kuitenkaan muodosta estettä sille, etteikö kannanottoja voitaisi tämän hetkiseen lainsäädäntöön ja verotuskäytäntöön muodostaa.

Miksi oikeuskäytäntöä ei ole muodostunut?

Lainsäädäntöehdotusten perusteella¹⁴⁰ voidaan päätellä, ettei virtuaalivaluuttojen tuloverotuksen lainsäädäntömuutokset ole lainsäätäjien ensisijainen prioriteetti, vaan sääntelyllä halutaan ensin estää rahanpesun ja harmaan talouden harjoittamisen mahdollisuudet. Esitysten keskittyessä muuhun kuin verotukseen on todennäköistä, että virtuaalivaluuttojen verotusta koskevaa lainsäädäntöä saadaan vielä odottaa. Oikeuskäytännön kehittymättömyys on toinen kysymys; miksei sitä ole muodostunut ollenkaan?

Aluksi on arvioitava sitä, mistä oikeuskäytäntö voisi tulevaisuudessa muodostua. Virtuaalivaluuttoja koskevan verotusohjeen puutteellisuudet koskevat erityisesti louhinnasta tehtäviä tulonhankkimisvähennyksiä, joihin ei ole otettu ohjeessa kantaa. Tämä asia tulisi selkeyttää ohjeeseen viipymättä. Tällä hetkellä louhijat saavat tiedon vähennyskelpoisuudesta viimeistään silloin, kun vähennyksiä joko hyväksytään tai hylätään verotuskäytännössä. Oikeuskäytännön muodostuminen louhinnan kulujen vähennyskelpoisuudesta on varsin epätodennäköistä, koska kyse ei ole varsinaisista menetyksistä vaan tavallisesta luonnollisia vähennyksiä koskevasta asiasta.

Verohallinnon ohje linjaa selkeästi kuinka verotettava tulo muodostuu, miten se lasketaan ja toteaa *arvonlaskusta* koituneet menetykset vähennyskeltvottomiksi. Kuitenkaan *muun luonteisiin* menetyksiin, kuin arvonlaskusta johtuviin, ei ole otettu kantaa. Verohallinnon ohje linjaa virtuaalivaluuttoja koskevat sopimussuhteen menetykset vähennyskeltvottomiksi. Näkemyksestä kuitenkin poikkeaa aiemman tuloverotuskäytännön vastainen rat-

¹⁴⁰ ks. esim. Euroopan komissio: 2016/0208(COD) sekä HE: 228/2016

kaisu KHO: 2014:21, jossa kyse oli TVL:n mukaisesta lainasaatavan menetyksestä. Esimerkiksi pörssihakkeroinneissa aiheutuneista menetyksistä olisi mahdollista saada selaista merkityksellistä oikeuskäytäntöä, koska kyse on muusta kuin arvonlaskusta johtuvasta menetyksestä.

Toinen oikeuskäytäntöä muodostava aihe voidaan nähdä sellaisessa tapauksessa, jossa olisi kyseessä luonteeltaan laajamittainen verotettavan tulon ilmoitusvelvollisuuden rikkomus. Ilmoitusvelvollisuuden oikeuskäytännön muodostumisessa on kuitenkin kaksi käytännön ongelmaa. Ensiksi, on epätodennäköistä, että luonnollisen henkilön tulonhankkimistoiminta virtuaalivaluutoilla olisi niin laajaa, että ilmoitusvelvollisuuden rikkominen etenisi tuomioistuimiin. Verohallinnon ohje virtuaalivaluutasta realisoituneiden voittojen ilmoitusvelvollisuudesta ei jätä tulkinnanvaraa, joten on hankalaa perustella ilmoitusvelvollisuutta vastaan. Sen vuoksi lievissä ilmoitusvelvollisuuden rikkeissä voi tulla kyseeseen VML 32§:n mukainen veronkorotus tai muu sanktio.

Laajamittainen ilmoitusvelvollisuuden rikkominen tuloverotuksessa voi toisaalta indikoida harmaan talouden harjoittamisesta virtuaalivaluutan avulla. Kysymys on siitä, voitaisiinko rikosoikeudellisessa käsittelyssä saada hyödyllistä oikeuskäytäntöä tuloverokysymysten selvittämiseksi. Harmaan talouden muodostamassa oikeuskäytännössä on ongelmallista se, että vaikka tuloa saataisiin virtuaalivaluutan muodossa, varsinainen tulo voi muodostua muusta laittomasta toiminnasta. Tulkittavaksi jäisi rikoshyödyn veronalaisuus ja se, onko tulon ilmoittamatta jättäminen rikkomus, jos tulo hankitaan laittomalla toiminnalla.

Esimerkiksi ratkaisun KKO 2005:17 (Ään.) mukaan taloudellista hyötyä *ei tullut pitää verotettavana tulona*, koska kyse oli laittomassa toiminnassa muodostunut tulo. Verotuksen näkökulmasta hyödynsaajan veronmaksukyky ei lisääntynyt, mikäli varoihin ei ole laillista saantoa. Rikoshyödyn veronalaisuutta ei voida kuitenkaan yleistää, koska kaikkien lainvastaisesti saatujen tulojen veronalaisuutta ei voida käsitellä samalla tavalla. Veronalaisuuteen vaikuttaa esimerkiksi se, onko rikokseksi katsottua tekoa mahdollista toteuttaa laillisesti.¹⁴¹ Mikäli rikoshyöty katsottaisiin veronalaiseksi tulee pohtia, muodostuuko rikkomus myös tulon ilmoittamatta jättämisestä. Sillä tiedolla olisi merkitystä verotuksen kannalta.

¹⁴¹ Kukkonen 2017, s.68-70

Erilaisten oikeuskäytännön skenaarioiden lisäksi on pohdittava alkuperäistä kysymystä siitä, miksei oikeuskäytäntöä ole ylipäätään muodostunut. Asiaa voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta. Ensimmäinen näkemys on se, että todellisia vero-ongelmia ei ole tai ainakaan ne eivät ole niin merkittäviä, että niistä muodostuisi oikeuskäytäntöä. Oikeuskäytäntö voisi muodostua menetysten vähennyskelpoisuudesta, mutta TVL:n vakiintunut verotuskäytäntö sekä ratkaisu KHO: 2014:21 (Ään.) ovat ristiriidassa keskenään, jolloin verrattain pienimuotoisissa menetyksissä on suuri kynnyks lähteä käsittelemään asiaa tuomioistuimessa. Lisäksi virtuaalivaluutan menetysten kohtuullisuutta puoltaa se, että viisas sijoittaja hajauttaa sijoituksensa. Siksi voidaan päätellä, ettei valtaosa luonnollisista henkilöistä sido kaikkea sijoitettavaa pääomaa virtuaalivaluuttaan, varsinkaan kun virtuaalivaluuttojen arvonlaskusta koituneet menetykset ovat TVL:n mukaisessa verotuksessa vähennyskeltottomia ja virtuaalivaluuttamarkkina on historian valossa ollut yllätyksellinen.

Laajamittainen sijoitustoiminta virtuaalivaluuttaan on verotuksellisesti järkevämpää toteuttaa EVL:n mukaisessa verotuksessa yritystoiminnan kautta, jolloin tappiot ovat vähennyskelpoisia tietyin edellytyksin. TVL:n mukaisten menetysten vähennyskelpoisuuden suppeus ja riskipitoinen virtuaalivaluuttamarkkina ovat yhdessä huono yhdistelmä, jolloin voidaan arvioida, ettei kohtuuttoman suuria menetyksiä pääse TVL:n mukaisessa verotuksessa syntymään. Jokaisen tulonhankkimistoimintaa harjoittavan intressissä on voiton maksimointi, jolloin perusoletuksena on verotuksen osaaminen. Koska Verohallinnon ohje on suoran virtuaalivaluuttakaupan kannalta selkeä (hankintamenon määräytyminen, luovutusjärjestys, luovutusvoiton laskenta), voidaan päätellä, että verovelvolliset joko hyväksyvät mahdolliset tappionsa tai vaihtoehtoisesti perustavat yrityksen virtuaalivaluutalla kaupankäyntiä varten.

On toisaalta mahdollista, ettei kaikki ongelmatilanteet tule Verohallinnon tietoon, jolloin vero-ongelmia on, mutta niitä ei tunnisteta. Luovutusten periaatteiden ollessa selvät, kyse voi olla louhinnasta tehtävistä vähennyksistä tai ilmoitusvelvollisuuden rikkeistä. Kuten aiemmin mainittiin, louhinnan tulonhankkimismenojen vähennyskelpoisuus tulisi selkeyttää Verohallinnon ohjeeseen. Tällä hetkellä verovelvolliset eivät voi ohjeesta päätellä, hyväksytäänkö luonnollisia vähennyksiä ollenkaan. Nykyisen Bitcoin-louhinnan

kustannusten ollessa olennaisesti suuremmat kuin aiemmin, vähennyskelpoisuuden merkitys korostuu aiempaan verrattuna.

Virtuaalivaluuttoja koskevan ilmoitusvelvollisuuden valvonta on tavanomaista Verohallinnon toteuttaessa valvontaprojekteja muihinkin kohteisiin. Tehokas valvonta on tosin erityisen haastavaa, mikäli verovelvolliset käyttävät arvoa nostaneen virtuaalivaluutan hyödykkeiden tai palveluiden hankintaan, eivätkä realisoi sitä fiat-rahaksi. Tällöin tiedon saaminen perustuu siihen, mitä verovelvollinen itse ilmoittaa, jolloin on nähtävissä selkeä valvonnallinen haaste. Tämän ovat varmasti osa virtuaalivaluutan käyttäjistä ymmärtäneet, jolloin on riski siitä, että ilmoitusvelvollisuus ei täyty kaikkien verovelvollisten osalta.

Miksi louhintaa ei katsota pääomatuloverotettavaksi?

Jo virtuaalivaluutan louhinnan osalta nousee esiin muutamia verotuskäytännön osalta olennaisia seikkoja, joihin on perusteltua ottaa kantaa. Ensimmäinen kyseenalaistaminen voidaan tehdä sen osalta, miksi louhintatulo katsotaan ansiotuloksi. Ansiotulo on määritelty TVL 61§:ssä, jonka mukaan ansiotuloa on muu kuin pääomatulo. Pääomatuloksi taas katsotaan TVL 32§:n mukaisesti muun muassa omaisuuden tuotto ja muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Bitcoin-louhinnan nykyinen vaikeustaso on sellainen, ettei sitä ole kannattavaa toteuttaa ilman asianmukaisia lisälaitteistoja. Louhinnan vaikeustaso kasvaa koko ajan, jolloin ongelmaksi muodostuu luotettavan kustannustason määrittäminen. Lisäksi louhintalaitteisto ja kustannukset vaihtelevat eri virtuaalivaluuttojen välillä. Kysymys on siitä, onko suurissa louhinnan kustannuksissa perusteita katsoa louhintaa pääomatuloverotuksen piiriin.

Tulkintaa haastaa se, että muussakin perinteisessä (TVL 61§:n mukaisessa) ansiotyössä muodostuu tulonhankkimismenoja, joista on annettu erityissäännöksiä TVL 31§:ssä. Verotuksellisesti olennainen kysymys on se, voivatko erisuuruiset tulonhankkimismenot ylipäätään vaikuttaa siihen, millainen tulonhankkiminen katsotaan ansiotulotulolajin piiriin ja puolestaan millainen tulo katsotaan TVL 32§:n mukaisesti varallisuuden kerryttämäksi pääomatuloksi. TVL 32§:n sanamuotoja tulkitessa louhinnassa ei voi olla kyseessä *omaisuuden* luovutuksesta saatu voitto. Vaikka louhintaprosessissa louhija luovuttaa hallinnoimaansa laskentatehoa, ei kyse ole TVL 32§:n mukaisesta *omaisuuden* luovutuksesta. Sanamuoto *omaisuuden tuotostakaan* ei sovellu, koska louhintaprosessissa ei ole kyse

louhintalaitteiden itsensä nostamasta arvosta, joka voisi olla omistetun omaisuuden tuottoa.

Haastavinta on tulkita sanamuotoa *varallisuuden kerryttämästä tulosta*. Tässä tulee kyseeseen louhintalaitteiston nykyinen hintataso. TVL 32§:ssä ei ole euromääräisesti määritelty, millainen tulo on varallisuuden kerryttämää, mutta yleisiä esimerkkejä pääomatulosta on annettu. TVL 32§:n mukaista pääomatuloa ovat esimerkiksi korkotulo, osingot, metsätalouden pääomatulo, vuokratulo sekä luovutusvoitto.

Tulkintaongelma varallisuuden kerryttämästä tulosta louhinnassa muodostuu siksi, koska on mahdotonta muodostaa yleistä kustannustasoa, joka olisi realistinen kaikkien virtuaalivaluuttojen louhinnan osalta. Lisäksi ainakin Bitcoin-louhintaa harjoitetaan paljolti laitevalmistajien sekä louhintaan erikoistuneiden yritysten toimesta, jolloin kyse on elinkeinotoiminnan verotuksesta. Sen vuoksi vasta-argumentit louhintaa ja ansiotuloverotusta vastaan eivät ole riittäviä, jolloin Verohallinnon nykyinen näkemys on perusteltu.

Verohallinnon tämän hetkinen perustelu siitä, miksi louhinta katsotaan ansiotuloksi, on kuitenkin suppea¹⁴². Esimerkiksi virtuaalivaluutan vaihtotilanteissa (pääomatuloverotus) on perusteltu, miksi arvonnousu on varallisuuden kerryttämää tuloa. Vastaavasti perustelu louhinnan katsomisesta ansiotuloverotettavaksi on suppea, koska Verohallinnon ohjeissa on vain todettu, ettei louhinnan vastineeksi saatua tuloa voida pitää varallisuuden kerryttämänä. Yleisesti Verohallinnon näkemykselle louhinnan ansiotuloverotuksesta on kuitenkin annettava ymmärrystä, koska virtuaalivaluuttoja on maailmassa satoja erilaisia, eikä verotuskäytäntöä ole mahdollista mukauttaa muuttuvien louhinnan kustannusten mukaan. Verotuskäytäntö ei voi vaihdella erilaisten virtuaalivaluuttojen louhinnan osalta, jolloin nykyinen näkemys on perusteltu. Verovelvollisten ymmärrykseksi Verohallinto voisi kuitenkin antaa kattavammat perustelut siitä, miksi louhinta katsotaan ansiotuloksi.

Näyttökysymykset louhinnasta tehtävissä vähennyksissä

Verohallinnon ohjetta louhinnan verotuksesta¹⁴³ voidaan kritisoida osittaisesta suppeudesta, joka on jättänyt asioita verovelvollisten oman harkinnan varaan. Virtuaalivaluuttojen louhinnassa syntyvistä tulonhankkimismenojen vähennyskelpoisuudesta (laitteisto,

¹⁴² ks. Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 2.1.4)

¹⁴³ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 2.1.4)

sähkö ja tietoliikenneyhteydet) ei ole mainittu Verohallinnon ohjeessa¹⁴⁴. Tuloverotuksen peruseriaatteiksi on kuitenkin katsottu nettotulon verotus, joka puoltaa tulonhankkimismenojen vähennyskelpoisuutta¹⁴⁵. Määräävää on verovelvollisen subjektiivinen näkökulma, eli menon perimmäinen peruste on tulonhankkimistoiminta.

Koska louhinnasta tehtävistä vähennyksistä ei ole erityissäännöksiä, ei pitäisi myöskään olla estettä louhinnan kulujen vähennyskelpoisuudelle. Asiaa voidaan perustella sillä, että korkean vaikeustason louhinnassa ei tavanomainen laitteisto välttämättä riitä, vaan kyseeseen voi tulla asiaan erikoistuneet laitteistot. Louhintaan erikoistuneet laitteet voidaan katsoa kehitetyn juuri louhintatarkoitusta varten, jolloin ainakin niiden osalta subjektiivinen tarkoitus tulonhankkimiseen on riidatonta.

Tulkintaongelman muodostaa aiemmin käsitellyt juoksevat kulut (sähkö, tietoliikenneyhteys) – kuinka voidaan osoittaa luotettavasti louhintaan käytetyn sähkön määrä, koska kulut voivat olla olennaisen suuret? Veroviranomaisten ratkaistavana on se, millainen näyttö riittää louhintaan kulutetusta sähköstä. Mikäli tavanomaista nopeampi ja kalliimpi tietoliikenneyhteys on välttämätön, voi senkin osalta herätä näyttökysymyksiä. Ohjeiden puutteellisuuden vuoksi asiaan voidaan saada vastaus ainoastaan veroviranomaiselta vähennyksiä haettaessa. Verohallinnon ohjeeseen tulisi lisätä selkeämpi ohjeistus siitä, mitä tarkalleen ottaen ovat louhinnassa vähennyskelpoiset kulut ja millaisilla keinoilla ne voidaan verovelvollisen toimesta osoittaa.

Verotuksen epäneutraalius eri hankintatapojen välillä

Louhintatulojen verotuksessa on eräs näkökulma, johon ei ole otettu kantaa virallistiedon, median tai aikaisempien tutkimuksienkaan osalta. Louhinta katsotaan kuuluvaksi ansiotuloverotuksen piiriin, jolloin verotuskäytännössä louhintatulot verotetaan silloin, kun verovelvollinen saa virtuaalivaluutan vallintaansa. Verotusarvo puolestaan katsotaan saantohetken mukaisesta vaihtokurssista. Minkäänlaisia kannanottoja ei ole muodostunut siihen, onko virtuaalivaluutan hankkimismuodon (louhinta vs. ostaminen) osalta havaittavissa epäneutraalisuutta verotuksessa. Luovutusten perussääntönä on se, että virtuaalivaluutan muuntaminen oikeaksi valuutaksi (tai sen käyttäminen palveluihin tai tuotteisiin) realisoii sen arvonmuutoksen verotuksen.

¹⁴⁴ Verohallinto: A83/200/2013

¹⁴⁵ Nykänen 2014, s. 292

Kysymys verotuksen epäneutraalisuudesta nousee siksi, koska nykysäännösten perusteella louhijat maksavat tulostaan veron kahdesti. Ensin ansiotuloverotus vallintaan saaduista louhintatuloista ja jäljempänä pääomatulovero, mikäli voitollisia luovutuksia realisoituu. Virtuaalivaluuttojen verotusohjeen perusteella ei ole syytä olettaa muuta, koska louhinnalla hankitun virtuaalivaluutan luovutusvoittoverotukseen ei ole annettu erityisiä verovapaussäännöksiä. Suorassa (tai välillisessä Bitcoin-sertifikaatti-) sijoittamisessa verovelvollinen maksaa realisoidun virtuaalivaluuttaerän osalta veron vain kerran pääomatuloverotuksessa. Verotuskäytännön epäneutraalisuuden taloudellisista vaikutuksista on kuitenkin hankalaa muodostaa laskelmia näiden kahden virtuaalivaluutan hankkimismuodon välillä.

Verojen jälkeen muodostuvan nettovoiton (tappion) määrään vaikuttaa lukuiset tekijät, kuten esimerkiksi louhittavan valuutan vaikeustaso (kustannukset), verovelvollisen ansiotuloverokannan suuruus, valuutan kurssimuutokset sekä luonnollisten vähennysten¹⁴⁶ hyväksymisaste (*osoittamiskelpoiset kulut*) louhinnassa muodostuneista kuluista. Sen vuoksi on hankalaa päätellä, tuottaako louhinta hankintamuotona huonomman vai paremman nettotulon verrattuna suoraan (tai välilliseen sertifikaatti-) hankintamuotoon. Kaksinkertainen verotus kuitenkin syrjii louhimista siinä tapauksessa, jos louhinnan ja suoran ostamisen hankintamenot ovat lähellä toisiaan.

Hankintameno ja luovutukset

Hankintameno-olettaman soveltumattomuus on ollut yksi Bitcoin-harrastajien huolenaihe. Louhintatulojen ilmoittamisessa verotuskäytännössä on hyväksytty menetelmä, jota voidaan tavallaan rinnastaa eräänlaiseksi hankintameno-olettamaksi. Asiaa käsiteltiin kappaleessa 3.1.1 (Louhintatulot katsotaan ansiotuloksi), jossa verovelvollinen voi valita käyttääkö hän itse kirjaamiensa (todenmukaisia) valuuttakursseja vai vuoden viimeisen päivän mukaista kurssia koko louhintatulon osalta. Käytäntö koskenee vain louhinnan ansiotuloverotettavia tuloja, joten luovutuksissa se ei varsinaisesti hyödytä.

Virtuaalivaluuttojen luovutusjärjestystä koskevat samat lainalaisuudet, kuin arvo-osuusiakin. Siksi FIFO-periaatteen soveltaminen virtuaalivaluutoissa voidaan katsoa täysin

¹⁴⁶ ks. TVL: 29§, TVL: 31§ & Verohallinto: A242/200/2016 (kpl. 2.2)

perustelluksi. Luovutusjärjestyksestä on säädetty TVL 47.4§:ssä. Luovutusvoittoverosäännösten soveltumattomuus virtuaalivaluutoissa vaikuttaa negatiivisesti virtuaalivaluuttojen verokohteluun, mutta FIFO-periaatteen soveltamiseen se ei vaikuta. Lisäksi on huomattava, että FIFO:n mukainen luovutusjärjestys on ensisijainen käytäntö ja verovelvollisella on mahdollisuus todistaa luovutusjärjestys muuksi. Hyväksyttävän näytön antaminen FIFO-periaatteesta poikkeavasta luovutusjärjestyksestä on haastavaa, mutta yleisesti hyväksytyksi keinoksi on katsottu useamman arvo-osuustilin käyttö¹⁴⁷. Vastaava toimintatapa virtuaalivaluutoissa on useamman virtuaalivaluuttalompakon käyttäminen. Verohallinnon ohjeen¹⁴⁸ sanamuoto on vastaava kuin TVL 47.4§:ssä, jossa vaihtoehtona FIFO:n soveltamiselle on ”*muun näyttäminen*”. Tuloverolain ja Verohallinnon ohjeen ollessa yksimielisiä FIFO-periaatteen soveltamistavasta, ei ole olemassa estettä sille, ett-eikö virtuaalivaluuttasijoittajat voisi menetellä samalla tavalla kuin osakesijoittajatkin.

Luovutuksissa on erityiseksi kysymykseksi noussut TVL 45§ - 50§:n mukaisten luovutusvoittoverosäännösten soveltumattomuus. Linjavetoa on perusteltu virtuaalivaluuttojen sopimusluontoisuudella¹⁴⁹. Arvonlaskusta koituneiden tappioiden ensimmäinen ongelma muodostuu jo siinä, että virtuaalivaluutoilla käydään pääasiassa kauppaa sääntelemättömällä markkinalla, jolla on oma vaikutus verotuskäytäntöön. Nykyistä verotuskäytäntöä on hankala haastaa oikeuskäytännön puuttuessa. Suuntaa antavia tapauksia ovat tutkimuksessa aiemmin käsitellyt tapaukset KHO: 2010:74 (CFD-sopimukset) sekä KHO: 2015:178 (valuuttakaupan kurssitappio), joissa vähennyskeltvottomuuden perusteet liittyivät muun muassa sääntelemättömällä markkinalla toimimiseen (KHO: 2010:74) sekä rajoitettuun kurssitappioiden vähennyskelpoisuuteen (KHO: 2015:178).

Virtuaalivaluuttojen sopimusluontoisuus ja sääntelemättömällä markkinalla kaupan käynti linjaavat selkeästi arvonlaskusta koituneet menetykset vähennyskeltvottomiksi, jolloin nykyinen verotuskäytäntö on kiistaton. Verotuskäytännön puolustukseksi voidaan todeta, että vastaavat lähtökohdat koskevat muitakin sääntelemättömällä markkinalla vaihdettavia sijoituskohteita. Virtuaalivaluuttoja koskevaa sopimussuhteen menetyksen vähennyskelpoisuutta on hankalaa tulkita muuksi ratkaisun KHO: 2014:21 perustein,

¹⁴⁷ HE: 57/2004, s. 6

¹⁴⁸ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 2.1.1)

¹⁴⁹ Verohallinto: A83/200/2013 (kpl. 2.1)

koska kyseisessä ratkaisussa otettiin poikkeuksellisesti huomioon A:n rahanlainaustoiminnan laajuus ja luonne. Kuten aiemmin todettiin, harva virtuaalivaluuttaan sijoittava muodostaa tulonhankkimistoimintansa virtuaalivaluutalla niin laajaksi, että se ylttäisi samoihin mittasuhteisiin kuin edellä mainitussa ratkaisussa. Voidaan päätellä, että oikeuskäytäntöä tuskin muodostunee asian osalta. Lisäksi, nykyisen verotuskäytännön johdosta laajamittaisessa virtuaalivaluuttasijoittamisessa ainoa järkevä ratkaisu on yrityksen kautta sijoittaminen. Siksi hyvin laajat TVL:n mukaiset menetykset ovat epätodennäköisiä virtuaalivaluutoissa.

Suoran Bitcoin-ostamisen verotuksellista tarkoituksenmukaisuutta voidaan kuitenkin kyseenalaistaa Bitcoin XBT-sertifikaatin olemassa olon vuoksi. Suora Bitcoin-ostaminen ei täytä säännellyn markkinan tunnuspiirteitä. Kuitenkin johdannaissopimuksilla voi tapauskohtaisesti olla edullisempi verokohtelu, jolloin ratkaisevassa asemassa on vaihdanta säännellyllä markkinalla. Säännelty markkina määriteltiin RahKL 1:2 §:n 6 kohdassa, joka tiivistetysti tarkoittaa Suomessa tai muussa ETA-valtiossa käytävää pörssikauppaa.

Bitcoin XBT-sertifikaatin vaihdanta säännellyllä markkinapaikalla viittaa vahvasti siihen, että se voitaisiin lukea TVL 50.3§:n 1. kohdan mukaiseksi johdannaissopimukseksi, jolloin johdannaissopimuksen aiheuttama tappio voidaan lukea tietyin edellytyksin luovutustappioksi ja siten vähennyskelpoiseksi verotuksessa. Tällöin kyseisen sertifikaatin verotukselliset lähtökohdat ovat paremmat kuin suoralla Bitcoin-ostamisella. Kysymysmerkiksi kuitenkin jäi se, millainen Bitcoin XBT-sertifikaatin arvonlasku voidaan katsoa lopulliseksi.

Verotuksellinen ristiriita kahden edellä mainitun sijoitustavan välillä osoittaa sen, ettei verotuksessa asiat mene aina samalla tavalla, vaikka sijoitustarkoitus olisi sama. Merkittävää on se, että mikäli kyseinen johdannaissopimus kasvattaa suosiota Bitcoin-sijoittamisessa, se voi heikentää valuutanvaihtopalvelua harjoittavien yritysten liiketoimintaa.

Realisoituminen sekä ilmoitusvelvollisuus verotuskäytännön haasteina

Ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseen ja realisoitumiskysymyksiin liittyen verotuskäytännössä olisi syytä harkita maltillisia verovapaussäännöksiä, jotka voisi vauhdittaa ostosten tekoa virtuaalivaluutoilla. Verovapaussäännöksen tulisi olla sellainen, että virtuaalivaluutalla tehdyt pienostokset tai sen oikeaksi valuutaksi vaihtaminen tietyn ajan ja euromäärän

puitteissa eivät realisoisi arvonnousun verotusta. Nykykäytännössä on varsin todennäköistä, etteivät veroviranomaiset pysty valvomaan kaikkia virtuaalivaluuttaostoksia, jotka realisoivat arvonnousun verotuksen. Yhtä todennäköistä on myös se, etteivät kaikki virtuaalivaluuttaharrastajat vaivaudu ilmoittamaan pienimpiä ostoksiaan veroviranomaisille, mikäli veronkannolle olisi perusteita.

Verotuskäytäntöön voitaisiin harkita maltillisia summarajoja sille, minkä suuruinen ostos tai vastaavasti oikeaksi valuutaksi vaihtaminen realisoi arvonnousun verotuksen. Asiaa voisi rakentaa samankaltaisella idealla kuin lahjaverotus, eli määritellyn aikarajan sisällä tiettyyn summaan asti olevat virtuaalivaluutan realisoitumiset olisivat verovapaita. Edellä mainittu esimerkki luo verosuunnittelun mahdollisuuksia, mutta toisaalta tällä hetkellä virtuaalivaluuttojen verotuskäytäntö on varsin tiukka ja maksukäytön kannalta hyvin epäkäytännöllinen. Tosiasia on se, että jotkut verovelvolliset ovat kartuttaneet roimasti varallisuuttaan virtuaalivaluutoilla. Sen vuoksi verovapaiden summarajojen tulisi olla pienet, jotta verotuskäytäntö pysyisi tasavertaisena muihin sijoitustuotteisiin verrattuna.

Ensisijaisena tarkoituksena on ilmoittamisvelvollisuusongelman ratkaisu pienostoksia tehtäessä, joka helpottaisi niiden verovelvollisten toimintaa, jotka haluavat käyttää virtuaalivaluutta maksamiseen. Viimeaikaiset EU-tason direktiiviehdotukset saattavat tulevaisuudessa aiheuttaa lumipalloefektin, jossa virtuaalivaluuttateknologia kehittyy entistä anonyymimpään suuntaan, mikäli lainsäädäntö kiristyy huomattavasti. Sen vuoksi myös verotuskäytännön tulisi olla jossain määrin joustavampaa ja käytännön kannalta tarkoituksenmukaisempaa. Tällöin virtuaalivaluuttaharrastajien asenne verotusta kohtaan olisi myönteisempi ja oma-aloitteisempi, joka voisi tehostaa ilmoitusvelvollisuuden noudattamista.

Menetykset

Virtuaalivaluutoissa koituneet menetykset ovat verovelvolliselle ongelmallisia, varsinkin jos kyse on muusta kuin arvonlaskusta johtuvasta menetyksestä. Tähän mennessä tapahtuneet merkittävimmät menetystapaukset ovat maailmanlaajuisia, joissa Suomen verovelvollisten osuutta on mahdotonta arvioida. Merkittävimmät menetykset ovat tapahtuneet valuuttapörssien hakkeroinneissa sekä erilaisissa pyramidihuijauksissa. Tutkimuksessa

esitellyistä menetystapauksista ei ole oikeuskäytäntöä Suomessa¹⁵⁰, mutta laajasti käsitelty WinCapita-tapaus¹⁵¹ antaa virtuaalivaluuttojen pyramidihuijausten osalta arvokasta oikeuskäytäntöä.

Pyramidihuijauksissa verotuksellisen ongelman muodostavat menettämisseuraamukset¹⁵², rikosoikeudellisen prosessin kesto sekä tuloverotuksen oikaisuprosessin aikarajat. Verotuksen muutoksenhaussa riskinä on VML 64§:n mukainen verotuksen oikaisuvaatimuksen määräaika, jolloin pitkä rikosoikeudellinen käsittely saattaa olla merkittävä riski kaksinkertaisen menetyksen kannalta¹⁵³. Pörssihakkeroinneissa menetysten kannalta on tärkeintä saada omaisuus takaisin ja vasta sen jälkeen on syytä pohtia mahdollista verotuksen oikaisua, mikäli menetykset ovat lopullisia. Verrattaessa ristiriidassa olevaa aiempaa verotuskäytäntöä sekä ratkaisua KHO: 2014:21, voidaan todeta, että TVL:n mukaisien menetysten vähennyskelpoisuus on tulkinnanvaraista.

¹⁵⁰ Esimerkiksi tapaukset Mt. Gox, Bitstamp sekä Bitcoin Savings & Trust.

¹⁵¹ Ks. KKO: 2014:72, KKO: 2014:73 & KKO: 2016:75

¹⁵² Ks. WinCapita-tapauksen ratkaisut (KKO: 2014:72 & KKO: 2014:73), jossa vastaajat menettivät rikoshyödyn valtiolle. Rikoshyödyn menettämisen kannalta ollut merkitystä sillä, olivatko vastaajat toimineet vilpittömässä mielessä vai ei.

¹⁵³ Esimerkiksi jos rikoshyöty tuomitaan valtiolle menetettäväksi, eikä verotuksen oikaisu onnistu jälkikäteen.

5 Johtopäätökset

Tutkimusongelmana oli hahmottaa virtuaalivaluuttojen tuloverotukseen liittyvät pääkohdat sekä lainsäädännön puutteellisuudesta johtuvat vero-ongelmat. Virtuaalivaluuttojen tuloverotus jaettiin karkeasti kolmeen pääluokkaan, joita olivat louhintatulot, luovutuksesta realisoituneet tulot sekä menetykset. Tutkimus rajattiin tuloverotukseen, jolloin tutkimusongelmaan voitiin perehtyä syvällisesti. Elinkeinoverotuksen muutamat sääntelylliset esimerkit sisällytettiin tutkimukseen siksi, että voitiin luoda havainnollisia rinnastuksia tuloverotukseen.

Tutkimusongelman ratkaisu osoittautui haastavaksi, koska virtuaalivaluuttojen lainsäädäntö sekä oikeuskäytäntö ovat kehittymättömiä. Verovelvollisten ainoana tietolähteenä on Verohallinnon ohje virtuaalivaluuttojen tuloverotuksesta sekä omakohtaiset kokemukset verotuskäytännöstä. Verohallinnon ohje jättää kertomatta olennaisia asioita virtuaalivaluuttojen verokohtelusta, jolloin tutkimusaihe on ajankohtainen. Lainsäädännön ja oikeuskäytännön puuttuessa lähdetietoa haettiin vertailukelpoisesta oikeuskäytännöstä, oikeuskirjallisuudesta sekä asiantuntijahaastatteluista.

Tutkimuksessa onnistuttiin kuvaamaan se, millainen ja miksi tämän hetkinen virtuaalivaluuttojen verotus on sellainen, kuin se on. Lisäksi tutkimuksessa tuotettiin paljon uutta tietoa, josta on hyötyä virtuaalivaluuttaharrastajille verotuskäytännön osaamiseen. Tarkoituksena oli myös ottaa kantaa siihen, millainen lainsäädännön tulisi tulevaisuudessa olla¹⁵⁴. Kiteytettynä siihen voidaan vastata, että Verohallinnon ohjeen tulee olla kattavampi erityisesti louhintatuloista tehtävien vähennysten osalta. Selvyyden vuoksi olisi myös tärkeää ottaa kantaa Bitcoin XBT-sertifikaatin verokohteluun sekä louhintatulojen kaksinkertaiseen verotukseen.

Nykyisen verotuskäytännön lisäksi tutkimuksessa tuotiin ilmi virtuaalivaluutoissa ilmeviä menetysmuotoja ja niiden aiheuttamia vero-ongelmia. Virtuaalivaluutoissa on riskejä erityisesti teknisesti tai taloudellisesti pätemättömille verovelvollisille. Virtuaalivaluuttojen avulla on pystytty tekemään massiivisia huijauksia, joissa rikoksentekijän taloudellinen hyöty on ollut huomattava. Verovelvollisten tilanne on menetyksissä tukala, koska tuloverolaki ei omaa säännöksiä menetysten vähennyskelpoisuudesta. Ongelmaksi

¹⁵⁴ ”De lege ferenda”-periaate

voi myös muodostua verotuksen oikaisun määräajat. Edellä mainittujen ongelmien vuoksi tutkimuksen lukijoille halutaan tarjota ennaltaehkäisevää tietoa, jotta verovelvolliset voisivat välttää tyypillisimmät menetykset virtuaalivaluutoissa.

Tutkimus on perusteellinen katsaus tuloverotukseen, eikä elinkeinoverotusta haluttu rajausten vuoksi ottaa tutkimuksessa huomioon. Jatkotutkimusaiheena on mahdollista vertailla virtuaalivaluuttojen tuloverotuksen sekä elinkeinoverotuksen eroja syvällisemmin. Kansainväliset näkökulmat jätettiin tästä tutkimuksesta pois, mutta niihin keskittyvä tutkimus voitaisiin luoda vertailemalla virtuaalivaluuttojen kansainvälistä verotusta ja muodostaa muutosehdotuksia Suomen verotuskäytäntöön de lege ferenda- periaatteen tapaan. Hieman kvantitatiivisempi tutkimusaihe olisi verrata tunnetuimpia eri virtuaalivaluuttoja, louhinnassa vaadittavia laitteistoja sekä nettovoittoa verojen jälkeen. Virtuaalivaluutan louhijoille olisi hyödyllistä tietää se, vaikuttaako nykyinen verotuskäytäntö johonkin virtuaalivaluuttaan erityisen edullisella (epäedullisella) tavalla.

Lähdeluettelo

Artikkelit

Huotari, M. 2016. Lohkoketjujen vallankumous. *Ekonomi-lehti*, 5/2016: s.12.

Kallio, I. 2016. Lohkoketjujen vallankumous. *Ekonomi-lehti*, 5/2016: s.12.

Kukkonen, R. Defensor Legis 2017/1. Rikoshyödyn menettäminen. Osa III: Rikoshyödyn verotettavuus ja rikos- ja veroprosessien yhteensovittaminen.

Nykänen, P. 2014. Menetysten vähennyskelpoisuudesta tuloverolain mukaisessa verotuksessa. Edilex-artikkelit, versio 1.0. <https://www.edilex.fi/artikkelit/13355>.

Asiantuntijahaastattelut

Brade, Henry. Toimitusjohtaja, Prasos Oy / Bittiraha.fi. Haastattelu 3.2.2017.

Järvinen, Petteri. IT-asiantuntija, tietokirjailija. Puhelinhaastattelu 18.1.2017.

Puolakanaho, Jukka. Johtava veroasiantuntija, Pohjois-Suomen verotoimisto. Puhelinhaastattelu 15.2.2017.

Internet-lähteet

Baldwin, C. Bitcoin worth \$72 million stolen from Bitfinex exchange in Hong Kong. Reuters Technology News 2016. <http://www.reuters.com/article/us-bitfinex-hacked-hongkong-idUSKCN10E0KP>. Viitattu 6.2.2017.

Bitcoin Wiki. N.d. Bitcoinin historia. http://fi.bitcoinwiki.org/Bitcoinin_historia. Viitattu 13.2.2017.

Bittiraha.fi. 2016. Bitcoin-maksupaikat. <https://bittiraha.fi/kartta>. Viitattu 20.1.2017.

Bittiraha.fi. N.d. Bitcoinin tekninen kuvaus. <https://bittiraha.fi/content/bitcoinin-tekni-ken-kuvaus>. Viitattu 21.1.2017.

Bittiraha.fi. N.d. Usein kysytyt kysymykset. <https://bittiraha.fi/ukk>. Viitattu 5.2.2017.
Dougherty, C. & Huang, G. Mt. Gox Seeks Bankruptcy After \$480 Million Bitcoin Loss. Bloomberg Technology news. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2014-02-28/mt-gox-exchange-files-for-bankruptcy>. Viitattu 12.4.2017.

Euroopan parlamentti, Uutishuone. 2016. Virtuaalivaluutat: Asiantuntijat kertoivat hyödyistä, riskeistä ja olemassa olevasta lainsäädännöstä. <http://www.europarl.europa.eu/news/fi/news-room/20160126STO11514/virtuaalivaluutat-hy%C3%B6dyt-ris-Kit-ja-olemassa-oleva-lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nt%C3%B6>. Viitattu 10.2.2017.

F-Secure. N.d. Mitä kiristysohjelmat (ransomware) ovat ja miten niiltä voi suojautua. https://www.f-secure.com/fi_FI/web/home_fi/what-is-ransomware. Viitattu 12.3.2017.

Federal Financial Supervisory Authority. Onecoin Ltd (Dubai), OneLife Network Ltd (Belize) und One Network Services Ltd (Sofia/Bulgaria): BaFin issues cease and desist orders holding the companies to stop own funds trading in “OneCoins” in Germany. https://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/EN/Verbrauchermittlung/unerlaubte/2017/vm_170427_Onecoin_Ltd_en.html. Viitattu 18.5.2017.

Helsingin yliopisto. 2013. Yliopisto-lehti 5/2013. 6 myyttiä rahasta. <http://yliopisto-lehti.helsinki.fi/?article=7454>. Viitattu 1.2.2017.

Hern, A. 2016. Ransomware threat on the rise as 'almost 40% of businesses attacked'. The Guardian, Tech-news. https://www.theguardian.com/technology/2016/aug/03/ransomware-threat-on-the-rise-as-40-of-businesses-attacked?CMP=tw_t_gu. Viitattu 18.3.2017.

Heurlin, A. 2015. Maailman ensimmäinen bitcoin-sertifikaatti Tukholman pörssiin. Arvopaperin verkkouutiset, valuutat-osio. <https://www.arvopaperi.fi/uutiset/maailman-ensimmainen-bitcoin-sertifikaatti-tukholman-porssiin-6144549>. Viitattu 6.4.2017.

Järvinen, P. Havaintoja digimaailmasta-blogi. 2015. Onecoin – verkostohuijaus kryptovaluutalla. <http://pjarvinen.blogspot.fi/2015/02/onecoin-verkostohuijaus-kryptovaluutalla.html>. Viitattu 10.4.2017.

Järvinen, P. Havaintoja digimaailmasta-blogi. 2016. Onecoin-tilaisuus Tampereella 4.9.2016. <http://pjarvinen.blogspot.fi/2016/09/onecoin-tilaisuus-tampereella-492016.html>. Viitattu 8.4.2017.

Keskusrikospoliisin tiedotteet. 2015. Krp on selvittänyt OneCoin-virtuaalirahaa. https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/tiedotteet/1/0/krp_on_selvittanyt_onecoin-virtuaalirahaa_41044. Viitattu 3.3.2017.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto. 2014. Pyramidipelit ovat laitonta rahankeräystä. <http://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Ostaminen-myyminen-ja-sopimukset/huijaukset/pyramidihuijaus/>. Viitattu 20.2.2017.

Lahti, V-M. 2016. Lohkoketju muuttaa maailmaa. Sitran blogikirjoitukset. <https://www.sitra.fi/blogit/lohkoketju-muuttaa-maailmaa/>. Viitattu 19.3.2017.

Lehto, T. 2016. F-Secure: Haittaohjelmat kiristävät rahaa entistä tehokkaammin – kohta myös yrityksiltä. Tekniikka & Talous, tietoturva-uutiset. <http://www.tekniikkatalous.fi/tekniikka/ict/f-secure-haittaohjelmat-kiristavat-rahaa-entista-tehokkaammin-kohta-myos-yrityksilta-6406122>. Viitattu 24.2.2017.

Mizrahi, A. 2016. Trendon Shavers Sent to Jail Over Bitcoin Savings and Trust Ponzi Scheme. Finance Magnates CryptoCurrency news. <http://www.financemagnates.com/cryptocurrency/news/trendon-shavers-sent-to-jail-over-bitcoin-savings-and-trust-ponzi-scheme/>. Viitattu 21.2.2017.

Kirjallisuus

Andersson, E. & Linnakangas, E. Tuloverotus. Helsinki: Talentum.

Lindström, K. 2005. Menesty osakesijoittajana. Helsinki: Talentum.

Myrsky, M. & Räbinä, T. 2014. Henkilökohtaisen tulon verotus. Helsinki: Talentum

Nykänen, P. 2004. Julkisesti noteerattujen arvopapereiden luovutusvoitot henkilöverotuksessa. Väitöskirja. Helsinki: Edita Prima Oy

Nykänen, P. & Räbinä, T. 2013. Yksityishenkilöiden luovutusvoittojen verotus. Helsinki: Talentum.

Lainsäädäntö ja virallislähteet

Arvopaperimarkkinalaki (14.12.2012/746)

Euroopan keskuspankin lausunto 12.10.2016 (CON/2016/49). https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/celex_52016ab0049_fi_txt.pdf. Viitattu 11.2.2017.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviehdotus 5.7.2016 (2016/0208(COD)). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52016PC0450>. Viitattu 11.2.2017.

Hallituksen esitys 200/1992.

Hallituksen esitys 57/2004.

Hallituksen esitys 102/2005.

Hallituksen esitys 228/2016.

Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke ”Menettämisseuraamukset”. Työryhmän raportti 2008-2009. https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/karajaoikeuspainotteistenlaatuhankkeidenraportit/2008/alKmaLHMV/Menettämisseuraamukset.pdf. Viitattu 24.2.2017.

Kirjanpitolautakunnan lausunto 1895/23.10.2012

Laki elinkeinotulon verottamisesta (24.6.1968/360)

Laki verotusmenettelystä (18.12.1995/1558)

Maatilatalouden tuloverolaki (15.12.1967/543)

Rahankeräyslaki (31.3.2006/255)

Rikoslaki (19.12.1889/39)

Sijoituspalvelulaki (14.12.2012/747)

Tuloverolaki (30.12.1992/1535)

United States District Court, Eastern District of Texas, Sherman Division. SEC v. Trendon T. Shavers and Bitcoin Savings and Trust. Case No. 4:13-CV-416. 2014.
<http://www.law.du.edu/documents/corporate-governance/securities-matters/shavers/SEC-v-Shavers-No-4-13-CV-416-E-D-Tex-Sept-18-2014.pdf>. Viitattu 22.2.2017.

Verohallinnon ohjeet: A196/200/2015 (Ansiotulojen verotus), A117/200/2015 (Johdannaisten verotus), A83/200/2013 (Virtuaalivaluuttojen tuloverotus), A242/200/2016 (Verotettavan tulon laskeminen henkilöverotuksessa)

Muut

Vilmi, L. 2012. Inflaatio, deflaatio, valuuttakurssit ja korot: Rahatalouden perusasioita I. Powerpoint-esitys. http://www.euro.fi/uploads/misc-files/Studia_monetaria_Vilmi_syksy_2012.pdf. Viitattu 2.2.2017.

Oikeuskäytäntö

HelHO: 2016:13 (KKO:ssa, vailla lainvoimaa)

KHO: 2010:74

KHO: 2014:21

KHO: 2015:178

KKO: 2005:17

KKO: 2014:73

KKO: 2014:7

KKO: 2014:72

KKO: 2016:75